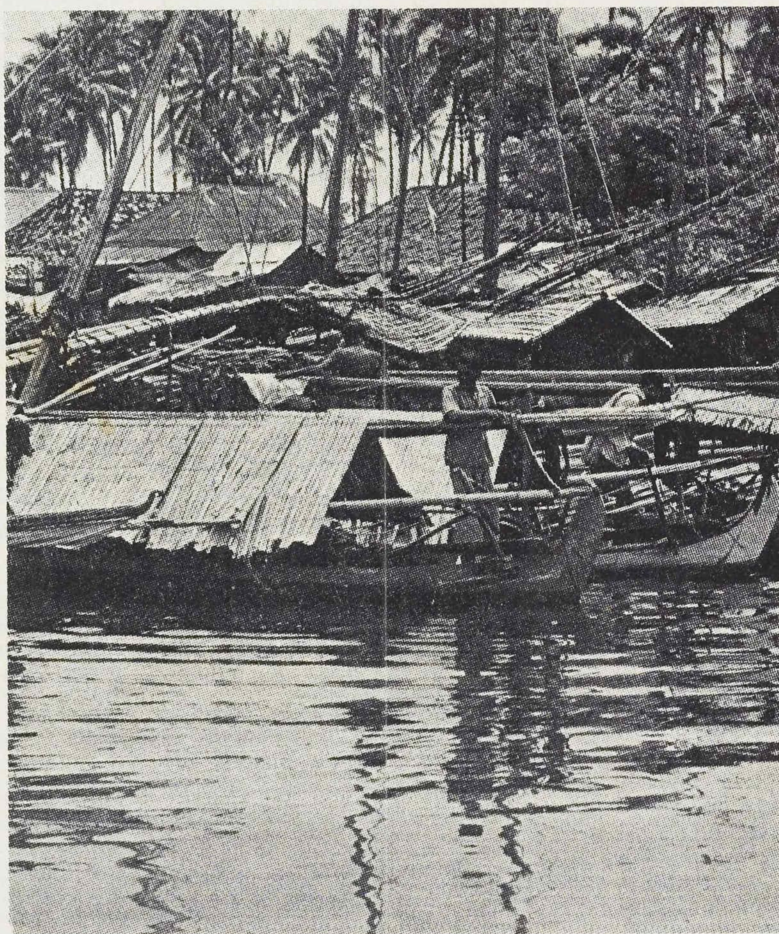

18e JAARGANG No. 19 15 APRIL 1974 — *f* 1,75

tong tong

HET ENIGE INDISCHE BLAD TER WERELD

(Uit: "Das Land der tausend Inseln")

BIJ DE VOORPLAAT

GROTE ZWERVERS IN KLEINE SCHEEPJES

Toen wij een duidelijke foto zochten bij het artikel van Jules Pothoff op pagina 10, slaagden wij er pas na heel lang zoeken in een foto van een "sopèk" te vinden in "Das Land der Tausend Inseln" (Het land der duizend eilanden) van Jaroslav Novotny en Jiri Marek. En verbaasden we ons er en passant over dat het vaak buitenlanders lukt bijzondere foto's te maken die de "model"-fotografen van Europa en Amerika kennelijk keer op keer missen.
Meestal immers (ook "Tanah Air") kiekt men de grotere mayangs of lotèks; óf de djoekoengs (uitgeholde prauwen, althans "eenmansschuitjes"), maar het tussenmodel, dat overigens veel vaker voorkomt en tot zelfs op de kleinste rivieren en onzichtbaarste inhammetjes vaart, ziet men over het hoofd.
Toch vindt men juist in deze grootte de meeste variaties in profiel en tuigage en wie wat vaker gevaren heeft, ziet dadelijk het verschil tussen zo'n prauw van West Java, Oost Java en b.v. de Molukken. Tussen twee haakjes: het fotoboek vond ik natuurlijk bij Rosalie Grooss, niet alleen omdat zij en haar man Frans altijd bijzondere dingen in hun bezit hebben, maar ook omdat zij als Ex Libris voor hun boekerijtje een "Corra-corra" hebben, zo'n sierlijke oorlogsprauw waarmee in vroeger eeuwen (al van Odysseus' tijd af) branië-krijgs- en rooftochten werden ondernomen tussen de eilanden van de Stille en de Indische Oceaan.
De schrijvers van het fotoboek zeggen van zulke sopèks en hun bewoners eenvoudig: "deze schuit-met-dak is het Huis, de School en het Bestaan van deze mensen van hun geboorte tot hun dood". Maar merkwaardig genoeg is over dit leven nooit iets geschreven. Zou het ooit nog komen?

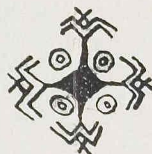
T.R.

Met Paasen

Nu wederom het Paasfeest voor de deur staat tegen het einde van het tweede millenium na Christus' dood en het Christendom bijkans bezweken lijkt door massale verloochening van Zijn beginselen, de kerken verlopen en het Redelijk Denken alle capaciteit tot intuitief (dus: essentieel) geloven gesmoord heeft - en niemand aansprakelijk gesteld kan worden omdat "wij niet weten wat wij doen" - blijft er eigenlijk alleen maar één "jammer!" over:

Dat wij zelfs de litteraire schoonheid niet meer verlangen van wat in Mattheus, Marcus, Lucas en Johannes geschreven wordt over het verschrikkelijkste lijdensverhaal aller tijden: wat zich afspeelde tussen Gethsemane en Golgotha aan een onredbaar verraden, verlaten en ter dood gebracht medemens. Als wij dát alleen maar konden, we zouden als in een soort openbaring vinden dat heden hetzelfde noodlotsthema van die ene Mens nóg bestaat, op massale schaal, maar voor een mensheid die op zoek naar macht en rijkdom door zijn naaste vrienden verraden en overgeleverd wordt.
Met dit verschil: dat wij De Grote Ondergang (hetzij in langzame verwording of in ontzettende rampen) niet meer hoeven te vrezen, omdat wij weten kunnen dat er een Herrijzenis zal komen tot een waarlijk nieuw en gelouterd leven. Wie in deze of komende dagen bang is, bedenk dat ook voor ons een wonderlijk kruiswoord van kracht gebleven is:
"Voorwaar zeg ik U, heden zult gij met mij in het paradijs zijn". Vergeet dit niet.

T.R.

Wij hebben nooit gebrek aan geld voor onze grillen - wij onderhandelen alleen over de prijs van nuttige of noodzakelijke dingen.

(Balzac)

WIE WIL HELPEN ?

Een verzoek van een bejaard ouderpaar dat zelf niet in de gelegenheid meer zal zijn naar Indonesië te gaan: welke Indonesië vacantiegang(st)er zou zo lief willen zijn een bloemetje te brengen op het graf van R. Oltmans, Sergeant radio telegr. Marine Luchtmacht (overl. 13-4-'46), begraafplaats Kembang Koening Soerabaja. Wie wil en kan, bel of schrijf familie Hübner, Rubenslaan 85-II, tel. 030 - 51 23 70.

REUNIE SEMARANG

Op zaterdag 27 april a.s. zal in de bovenzaal van restaurant Tin Fu, Hoogstraat 2, Den Haag de jaarlijkse reunie van Oud-Semarangers plaatsvinden. De reunie vangt aan te 17.30. De kosten van rijsttafel, koffie en 1 consumptie bedragen *f* 20,—. Daarbij zijn de administratiekosten inbegrepen. Lijsten met alle bij de administratie bekende adressen zijn verkrijgbaar. Opgave deelneming gelieve men te richten aan Mej. E. Laureijs, Norenburg 157, Den Haag, tel. 070 - 85 54 22, gaarne na 21.00 uur.
Zij die nog oude foto's uit Semarang hebben, worden verzocht deze mee te brengen. Zie ook de foto op pag. 18 van dit nummer! - Red.

OPROEP

De Heer Willem Johannes Muwae, geb. 19-12-1908 en gehuwd met Rosario Bermas, vraagt de adressen van de families Hillebrand en Sante, die vroeger in Bandung op de Javastraat hebben gewoond en thans vermoedelijk in Friesland wonen. De Heer Muwae was bij het KNIL en tijdens de oorlog bij de Mil. Luchtmacht op Andir en woonde op Dago. Voor inlichtingen gelieve men zich te richten tot Mevr. K. van Eek-Allaries, Dr. Ramaerlaan 11, Den Dolder, tel. 030 - 78 60 59.

---

tong tong

ONAFH. IND. TIJDSCHR. — 18e JAARG. No. 19
Pr. Mauritsl. 36, Den Haag - Telegramadres: Tong Tong Den Haag - Tel. 070 54.55.00/54.55.01 - Giro 6685 A.B.N. Den Haag Rek. No. 51.56.15.730.
Uitgave: Publ. en Handel Mij Tong Tong B.V.
Directie: L. Ducelle
Administratie: Th. M. A. Scheulderman
Redactie: Tjalie Robinson, Ch. J. A. Manders, J. H. Ritman, G. H. Bartman.

Verschijnt de 1ste en de 15e van iedere maand
Prijs per nummer *f* 1,75. Abt. Nederl. (en E.E.G.-landen behalve Engeland) kwart. *f* 9,—, halfj. *f* 18,—; jaar *f* 36,—. Abt. Europa: jaar *f* 39,—.
Buiten Europa: jaar *f* 44,—. (zeepost)
Abt. (per jaar en per luchtpost): Australië en Nw. Zeeland *f* 80,—; Indonesië *f* 65,—; Z.-Afrika en Z.-Amerika *f* 65; Canada en Ver. Staten *f* 55,—; Maleisië, Singapore en India *f* 65,—; Suriname en Antillen *f* 55,—.

ZOEKT OP BASIS VAN DE NUTTIGE ERVARINGEN IN DE GORDEL VAN SMARAGD NIEUWE INTERESSEN IN NEDERLAND TE WEKKEN VOOR DE TROPENGORDEL.

*

ALLE ABONNEMENTSGELDEN ZIJN BIJ VOORUITBETALING VERSCHULDIGD.

ADVERTENTIES KUNNEN ZONDER OPGAAF VAN REDENEN GEWEIGERD WORDEN.

Eigen piekerans bij P. A. de Génestet

Dezer dagen viel me door een toeval een vergeeld dichtbundeltje in handen van P. A. de Génestet (± 1850), een "onbelangrijk dichtertje" zoals er zoveel waren en zijn in de Nederlandse letterkunde. De naam is de doorsnee Indischman maar vaag bekend en tegenwoordig spreekt men nauwelijks meer van hem bij beoefenaren van de letterkunde in Nederland, die zich dagelijks volstoppen met stof, waar de Indischman niet de flauwste notie van heeft.

Ikzelf raakte geboeid door de nederlandse letterkunde in mijn kweekschooltijd en ik kocht in die tijd samen met mijn studie-kontjo Pih Vodegel "alles wat los en vast was" op dit gebied bij de tweedehands boekhandels en op rommelmarkten. In deze periode leerde ik BUITEN SCHOOL al enorm veel méér van de Nederlandse maatschappij dan de doorsnee Indischman NU zelfs hier in Holland. Veel van wat mij tóen mooi toescheen, heb ik later weer weggeveegd als compleet waardeloos of slappe namaak van buitenlandse literatuur (wat nog steeds 80% uitmaakt van de huidige Ned. Letterkunde).

Ongemerkt is echter veel blijven hangen van allerlei vormen van critisch denken over de geest van de tijd, "erffouten" in het burgerschap en "stereotype ondeugden" van het Ned. volk. Ik zocht die passages en studie niet speciaal op, want ik moest nog leren de weg te vinden. Maar tóen al raakte ik vertrouwd met tal van maatschappelijke verschijnselen in het vaderland, waar elke Indischman NU voor het eerst kennis leert maken met de harde vuist van het werkelijke leven.

Maar tóen was elke Indischman ronduit geschoffeerd door mijn "anti-Nederlandse" opinies, die mij nota bene waren bijgebracht door de vaderlandse cultuurdragers nomor satoe! Ik zou uit de "Leekedichtjes" van De Génestet zonder de minste moeite een hele ris uitspraken kunnen halen die NU door de Indischman NU als de vanzelfsprekendste waarheid geaccepteerd zouden wórden. Maar vooral de kleine beschimmelde bleekneusjes van een halve eeuw terug namen er kennis van met grote geschoktheid over zoveel "anti-Nederlandse" mentaliteit.

Daardoor ook heeft decennia lang (tot zelfs in Holland toe) elke kwaadwillige en domme windbuil altijd direct hele kudden onwetende Indischgasten tegen Tjalie en Tong Tong kunnen opruien met de "moordkreet" Anti-Nederlands! Vooral als het een titeldrager, cultureel of hoofdambtenaar was. Ons blad heeft er zijn portie van gehad! Maar ik ben zulke opruiers toch wel dankbaar: ze hebben onze lezerskring geselecteerd en de ruggegraatloze napraters weggezuiverd, waarvan Du Perron al dichtte: "De kuddedieren zijn fameus geschrokken!" Met excuus voor omissie van het rauwe maar perfecte woord dat Du Perron zélf gebruikte! Maar het zijn inderdaad de "distancieerders" en "gauw-gecompromitteerden" **op gezag van EEN ANDER,** die gauw overal "fameus van schrikken" en in de dubbele dekking gaan met een haastig "mij niet gezien"! En dus NOOIT eigen inzicht opbouwen. Want alleen dát kan maken dat men er telkens tóch weer "in luist", dus: levenslang imitator en naloper blijft. En dat is de meest notoire eigenschap van de bourgeoisie. In dit steeds gezetener en veiliger Holland dat al zo lang bourgeois is tot zelfs in de meest socialistische kringen, wordt dit typisch koloniale karakter steeds erger......

Misschien zou het wel goed zijn als we een groot aantal vijfde- en zesde rangs dichtertjes weer gingen lezen. Omdat zij zich meestal bewegen op "zwak-intelligente" terreinen met een woordgebruik dat zij aankunnen. En dat geldt per sé NIET voor "domme Indischgasten", maar vooral voor hele kudden hoog-culturelen, die bij al hun glorie meestal ook alleen maar nalopers zijn van de wérkelijk groten in het buitenland......

Hou overigens al die mensen in de gaten die te gauw "anti" roepen. Meestal hebben ze geen of een slecht karakter.

*

P.S. Naar aanleiding van zulke opmerkingen heeft men mij wel eens gezegd: "Welk nut hebben ze in zulk een klein blad dat toch niemand leest?" Het antwoord: 1. Er zijn meer mensen dan U denkt die Tong Tong tóch stiekum lezen, al willen ze er in 't openbaar niets van weten. 2. Voor onze eigen lezers, die er vaak de bevestiging in vinden van wat ze al lang zèlf doorgrondden. 3. "Just for the record": op de een of andere manier komt het namelijk later tóch bij de massa (die immers altijd "fünfzig Jahren zu spät" is) en dan weten onze kleinkinderen: de Indischman had véél waarden al door, vóór deze tijd nog rijp was...... Men zal **later** de Indische groep **blijvend** hoger aanslaan.

DE COPY STROOM

In de serie "In het Spoor van Tong Tong" is de bijdrage van deze week helaas komen te vervallen (en wordt pas in het volgend nummer geplaatst), wegens de ongewone toestroom van copy, hoofdzakelijk van "lange lappen". In de komende maanden zal wel meer copy in de verdrukking raken en correspondentie blijven liggen. We hebben maar twee handen......

ERGERNISSEN?

In het laatste nummer van Tong Tong van 15 maart nr. 17, las ik het artikel "De Stierenrennen of Kerapan Sapi", dat deze rennen alleen op Madura worden gehouden, "nergens anders in Indonesië".

Maar in de drie jaren, die we op Djember (Besoeki) doorbrachten, in de 30-er jaren, hebben we meer dan eens deze rennen, uit Madoera bijgewoond.

Dat was altijd een gebeurtenis op de Aloon-Aloon, die veel publiek trok. Ik zie die mooi opgetuigde stieren nog zó voor me, met het parasolletje op de kop.

Volksdansen, enz. werden toen niet uitgevoerd.

Mogelijk gaat men van Madoera nu niet meer naar de overkant, vanwege de vele onkosten.

Waarom speciaal Djember indertijd de eer genoot van deze bijzondere vertoning, weet ik niet. Misschien, omdat in dat deel van Oost-Java veel Madoerezen werkzaam waren op de ondernemingen.

En nu wil ik deze tjampoer-adoek-brief besluiten met mijn goede wensen voor de gezondheid van Meneer Tjalie en de raadgeving zich niet te veel te ergeren aan alles en nog wat. Dat veroorzaakt alleen maar spanningen.

Vriendelijke groeten aan U allen,

gaarne
Mevr. B. v.d. Ende-v. Huffel

1. Dank voor de correctie over de stierenrennen.
2. Wat wij gemeenlijk onder spanningen verstaan (een soort opgewondenheid) is een heel ander soort spanning dan die, die de verhoogde bloeddruk doet ontstaan. Attaques hebben meestal plaats in de nanacht of de vroege ochtend als de patiënt zich op geen enkele wijze had opgewonden.
3. Veel schijnbare ergernissen in Tong Tong winden mij in het geheel niet op. Ik registreer alleen Indische reacties van onbehagen voor latere generaties die bij het lezen van Tong Tong zullen weten dat de Indischman van heden wel degelijk scherp heeft opgelet en critisch heeft geoordeeld.

T.R.

VOORBIJ ONZE DOOD

Vandaag ontvingen wij bij Tong Tong een merkwaardig giro'tje. Een bedrag van *f* 300,—, ons door wijlen mevr. J. A. M. Intveld-Holst nagelaten bij haar overlijden, en ons door tussenkomst van haar zoon toegezonden met de wens van zijn moeder dat het bedrag bestemd was voor elk door ons gewenst doel.
We hebben niet lang hoeven te piekeren om haar stille wens te raden: zoals haar hulp haar overleven zal, zo hoopt zij dat Tong Tong ons allemaal (De Laatste Garde) zal overleven en nieuwe, sterke wegen banen naar de toekomst. De gift is dus direct in het Poekoel Teroes Fonds gegaan (voortzetting van ons blad voorbij de moeilijkste dagen).
Misschien zullen "nuchtere" lezers dit een sentimentele geste vinden van wijlen mevr. Intveld, en van ons een sentimentele geste om ook met deze gift "te investeren in de toekomst". Maar zij die dit denken, hebben de enorme mousserende en vitale kracht van Tong Tong niet goed begrepen. Ook al zijn tot nu toe onze pogingen om opvolgers te vinden voor Tjalie en Lilly niet geslaagd, wij zijn ervan overtuigd dat als de nood wérkelijk aan de man komt, de juiste mensen en de juiste organisatie gevonden zullen worden. Wie zei dat onlangs ook weer aan het slot van een brief: "Never say die, Tjalie, never say die!" Dat IS zo. Oók voor Tong Tong. De waarden waarin wij geloven zijn onverwoestbaar als...... het gras, dat ook ontegenhoudbaar zijn weg zal vinden tussen metselwerk door, en dwars door asfalt heen, zolang er ergens een zon is, die ons roept.
Mevr. Intveld heeft het geweten en gaf alvast het eerste duwtje in de goede richting. Met "poekoel teroes" komt dan vanzelf de rest wel! ALLES, mijn waarden, zal BETOEL reg kom.

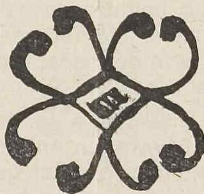
T.R.

P.S. Wijlen mevr. Intveld was toch niet zo'n onbekende als velen wel denken. Als "Tante Mies" uit de gevangenis van Bandoeng en Semarang zullen velen deze "engel in nood" nooit kunnen vergeten.

UIT ZELFBEHOUD

We stonden toch wel even te kijken toen we in een paar fatsoenlijke dagbladen tussen de redactionele kolommen een guitige advertentie zagen staan voor preservatieven. De advertentie lokte tot kennisname door het vet gedrukte woord "Fun" en een artistiek aandoende Japanse pentekening. En was "gesigneerd" met het symbool "concep - goedgekeurd door de NVSH".
Er komen ongemerkt steeds meer van die richtingaanwijzertjes op Onze Weg Naar Vooruitgang: schuttingwoorden in christelijke jeugdprogramma's, sexuele voorlichting compleet met perversiteiten op de TV, nog meer sexuele filosofie (zullen we 't maar noemen) in "Open en Bloot" en af en toe in Het Gat van Nederland, enz, enz.
Wat voor richtingaanwijzertjes?
Waar een pijltje op staat met de woorden: "Naar de vaalt." Wie rondkijkt op die vaalt, ziet daar als permanente bewoners een aantal leuke rose varkentjes, behaaglijk knorrend rondwentelend in allerlei soorten uitwerpselen. Wie er begrip voor kan opbrengen, weet dat die vaalt gewoonweg een paradijs is voor onze krulstaarten. Dat is misschien ook de reden waarom zoveel mensen die die richtingaanwijzers zien, er heilig van overtuigd zijn dat ze écht voeren naar het paradijs.
Wie er eventueel door diverse misverstanden ook terecht komt, raden wij echter aan niet te gaan liggen tussen de paradijsgenieters. Doodgewoon omdat U niet behoort tot de nazaten van de "Sus Vittatus" (tjèlèng) maar tot de nazaten van de "Pithecanthropos Erectus", meer ter zake: omdat U **rechtop gaand** bent. Dat moet U gewoon **blijven** uit **zelfbehoud,** want daardoor kunt U iets, wat de rose heren en dames voornoemd **niet** kunnen: U kunt al van ver de truck zien naderen, die op gezette tijden komt van het abattoir. Dan kunt U tijdig uit de voeten, want die gentlemen van het abattoir vergissen zich wel eens als ze hun collectie houden van levensgenieters......
Ik wou U alleen maar zeggen: kijk een beetje uit, lo! Zo langzamerhand leer je die gezichten wel beter kennen van het **sóórt** mensen dat die richtingaanwijzers neerzet. En U mag de TV wel zéér dankbaar zijn dat ze het doen, want zo leren we grondig dat het geschreven woord eindeloos liegen kan dat het gedrukt staat, maar ons oog liegt nooit als we naar gezichten en ogen kijken. Die ontwijkende ogen, die schelvisogen, die gesluierde blikken en tenslotte de ogen die je krampachtig zó innocent aankijken, dat je ogen haast pijn doen van ernaar te moeten kijken! Onthoud AL die gezichten - ongeacht rang, stand of klasse - en U leert typen kennen, die U verder in Uw kennissenkring rustig vermijden kunt - als Uw leven U lief is.

T.R.

ROND DE INDISCHE TAFEL

Eigenlijk ideetjes voor de quiz-rubriek, maar ook zó kunt U zich er best mee vermaken:
Tahoe wordt wel eens "spons" genoemd. Maar wie weet wat dit voor gerechten zijn?
apehaar : abon (gebakken uitgeplozen vlees) - zaagsel : seroendeng (gebakken kokosmeel met pinda's) - tahoe belèh : stuk gebakken tahoe, doorgesneden en daartussen lombok rawit met of zonder petis. - spuitfrikadellen : kwee kelepon, balletjes van ketanmeel met daarin bruine suiker. Als je erin bijt, spuit de gesmolten suiker er uit. - smeerproppen : pisang goreng, banaan in dobbelsteentjes gesneden en in een meelbeslag gebakken.
Wat bedoelde deze Totok?
witte keetje : kaas (kèdjoe)
zwarte keetje : ketjap
sappige vijfhoek : blimbing

Emilie Intveld

We hoorden vroeger in Indië een "baar" kroepoek "knappend blad" noemen. Wie weet nog meer Hollandse namen voor Indische zaken? We leerden hier kennen: regenboogjes voor kwee lapis.

De laatste luchtpatrouille

Begin maart 1942 brak de laatste fase aan van de strijd van onze luchtstrijdkrachten op Java. In West-Java werd het de Japanner met de ons overgegebleven toestellen zo lastig mogelijk gemaakt en zowel jachtvliegtuigen als bommenwerpers waren voortdurend in de weer om de Japanse opmars zoveel mogelijk te vertragen. Zo deden de Glenn-Martins op 2 maart 1942 opnieuw een aanval op de Japanse transportvloot bij Eretan, waar zij voltreffers plaatsen op twee transportschepen van 8000 en 10.000 ton, die tot zinken werden gebracht. Daarna voerden bommenwerpers en jagers nog gezamenlijk een aanval uit op Kalidjati, waar de startbanen vele malen werden getroffen, waardoor 10 Japanse vliegtuigen werden vernield. En tenslotte vielen zij een Japanse gemotoriseerde colonne aan, die van Eretan op weg was naar Kalidjati, waardoor de Japanners ernstige verliezen leden. Ook in de volgende dagen zetten onze overgebleven vliegtuigen de aanvallen op de Japanse colonnes en vliegvelden voort.

Op 5 maart 1942 werden Batavia en Buitenzorg door de Japanners bezet. Daags daarop zette de vijand met steun van vliegtuigen de aanval in op de Tjiaterstelling (ten noorden van Bandoeng). Reeds in de namiddag was het duidelijk, dat de gevechten zich in een voor ons ongunstige zin ontwikkelden, en de terugtocht van onze troepen in de richting van Bandoeng was het gevolg.

Door de onophoudelijke acties en de daaruit voortvloeiende verliezen was het aantal van onze vliegtuigen zodanig teruggelopen, dat aan een offensieve inzet niet meer kon worden gedacht. Niettemin deed **kapitein van Helsdingen** in de ochtend van 7 maart 1942 het voorstel om met nog vier overgebleven Buffalo jachtvliegtuigen een patrouille te formeren om deze in te zetten voor een verrassende aanval tegen doelen op het door de vijand bezette vliegveld Kalidjati. Een andere mogelijkheid was er niet omdat de Japanners het onbetwiste meesterschap in de lucht hadden en ten noorden van Bandoeng een jagerpermanence hadden ingesteld.

Terzelfder tijd kwam er een verzoek binnen van de troepencommandant op de preanger Hoogvlakte om vliegtuigsteun te verlenen aan zijn troepen, die in de omgeving van Lembang onophoudelijk uit de lucht werden aangevallen. Luchtsteun van vliegtuigen kon bijna geen opluchting geven, maar de steun werd dermate urgent geacht, dat kapitein van Helsdingen besloot de opdracht uit te voeren, al was het bijna zelfmoord.

Teneinde enige kans van slagen te hebben werd overeengekomen in de namiddag te starten, wanneer de bewolking kwam opzetten en zo gingen dan op die bewuste 7de maart om 15.00 uur de vier Buffalo's de lucht in, waarbij de vliegtuigen bemand waren door kapitein Jaap **van Helsdingen,** luitenant **Deibel,** vaandrig **Scheffer** en sergeant **Bruggink.**

Boven Lembang werd een vijandelijke jager ontmoet, die na door lt. Deibel te zijn aangevallen brandend in de richting van Kalidjati verdween. Doorvliegend ontmoette het koppel Deibel-Scheffer weer drie Japanse jagers. Eerstgenoemde attakeerde onmiddellijk met als resultaat, dat hij twee toestellen onder vuur kreeg die kort daarop neerstortten. Na de aanval trok Deibel op in een wolk en toen hij daaruit kwam werd hij onder vuur genomen door een Japanse Navy-O jager, waardoor hij treffers kreeg in zijn olietank. Aangezien er olie de cockpit binnenkwam, moest hij het gevecht, dan ongeveer 3 minuten had geduurd afbreken. Door in een ravijn te duiken wist hij zijn achtervolgers van zich af te schudden en zeer laag vliegend zag hij kans zijn zwaar beschadigde machine tijdens een zware regenbui aan de grond te zetten, waarbij een in het gevecht beschadigd wiel van het toestel afvloog.

Vaandrig Scheffer, die achter Deibel aanvloog, toen deze de drie Japanse jagers aanviel, keerde om teneinde een gevecht aan te gaan met zes Navy-O's, die van achteren aanvielen. Hij beet behoorlijk van zich af, maar moest de ongelijke strijd staken en wist later ook op Andir veilig te landen.

Kapitein van Helsdingen en sergeant Bruggink zagen echter nog kans om ten noorden van Lembang de weg te bereiken, waar de Japanners zich gereedstelden voor de aanval.

Onmiddellijk begonnen zij de vijand te mitrailleren en dat bleef doorgaan totdat ook zij door zes Japanse jachtvliegtuigen werden aangevallen. Hoewel zij zeer laag vlogen gingen zij het luchtgevecht met de Japanners aan. Hierbij werd het toestel van van Helsdingen neergeschoten, waarbij hij zelf het leven verloor. Sergeant Bruggink zag kans het gevecht af te breken en hij wist langs een omweg Andir te bereiken.

Dit was de laatste actie die de Militaire Luchtvaart in het voormalige Nederlands-Indië tegen de Japanners zou voeren. Zij vormde een waardig besluit van een met moed en volharding gevoerde strijd. Ondanks de zeer sterke vijandelijke tegenstand werd de opdracht met succes volbracht. En het luchtgevecht, waarbij drie vijandelijke vliegtuigen werden neergeschoten, en waarbij Japanse troepen werden gemitrailleerd, vormde een grote stimulans voor een deel van onze grondstrijdkrachten.

Het behaalde succes was te danken aan de vastberadenheid, bekwaamheid en moed waarmede de bemanningen hebben gestreden. De opofferingen door deze vier mannen, waarbij een onderofficier, aan de dag gelegd, door aan het einde van een verloren slag de vijandelijke overmacht tot het laatste ogenblik te blijven trotseren, getuigde bovendien van doodsverachting en onwankelbare trouw.

Kapitein J. P. van Helsdingen werd voor deze actie posthuum benoemd tot **Ridder der 3e klasse in de Militaire Willemsorde.** Eerder werd hij onderscheiden met het **MWO 4e klasse** voor zijn activiteiten in januari 1942 en het **Vliegerskruis.**

Luitenant A. G. Deibel, Vaandrig Scheffer en Sergeant Bruggink werden benoemd tot **Ridder der 4e klasse in de Militaire Willemsorde.**

(Door storende moeilijkheden boven onze macht helaas een maand te laat opgenomen.)

De rechter en linker stamboom der Mataramse Vorsten

(Sajarah Pangiwa lan Panengen)

door Dr. H. J. de Graaf

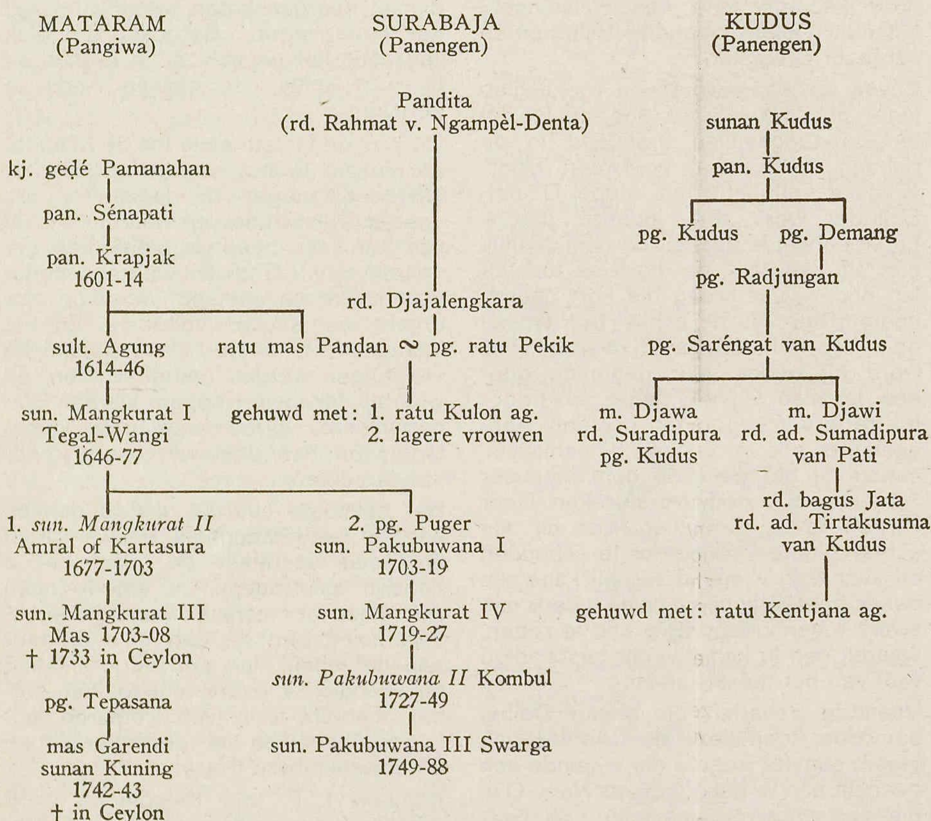
Een groot probleem voor de oude Vorsten van Mataram was hun verhouding tot Oost-Java, waar zij later dan in Midden-Java hun macht hadden gevestigd. In het Oosten des lands had eenmaal het grote rijk van **Madja-Pahit** gebloeid, het laatste Hindoe-Javaanse rijk, dat zijn aanspraken op macht over een groot deel van de Archipel en zelfs daarbuiten had uitgebreid. In Oost-Java leefden dus nog belangrijke tradities van vroegere roem en beschaving, en zelfs nu nog zijn b.v. in Soerabaja de sporen daarvan niet geheel uitgewist. Wat konden de Matarammers, "orang oedik" 's uit de binnenlanden van Midden-Java daar tegenover stellen? Feitelijk alleen maar hun krijgsroem, hun geweld!

Sénapati, (1582-1601), de feitelijke stichter der Mataramse macht, was een"soldat de fortune" geweest en had zijn gezag ver buiten de grenzen van het oorspronkelijke Mataram uitgebreid. Zijn kleinzoon **Sultan Agoeng** (1614-1646), de beroemdste van zijn geslacht, had zich van geheel Java meester gemaakt, uitgezonderd het gebied der Compagnie, Batavia (gesticht 1619) en het zich daar achter verschuilende Bantam. Toch had deze grote Vorst méér op het oog dan alleen het geweld van wapenen. Net als de vroegere Oostenrijkse vorsten wilde hij zijn pas veroverd rijk door huwelijksbanden verstevigen. Zo op de manier van: Anderen voeren oorlog, Gij huwt slechts, gelukkig Oostenrijk (een vertaling van: Alii gerant bella, Tu nube, felix Austria). Door een huwelijk wilde hij zich met vroegere tegenstanders verzoenen. Daarom liet hij zijn zoon, de latere soenan Mangkoe-Rat I(1646-1677) trouwen met de dochter van de kroonprins van het verslagen Soerabaja, zijn laatste grote tegenstander. Deze pangéran Pekik (de Schone) was een geleerd en kunstzinnig, hoewel weinig krijgshaftig man, die in het ruwe Mataram moest opvallen. Doch door deze huwelijkssluiting werd bereikt, dat soeltan Agoeng's kleinzoon, soenan Mangkoe-Rat II zowel een afstammeling van Midden- als van Oost-Java zou wezen. Zowel Javanen uit het Midden als uit het Oosten des Rijks konden hem als een der hunnen beschouwen.

Doch misschien beoogde deze grote Matarammer nog meer. Ergens in de Babad (Vorstenkroniek) wordt pangeran Pekik ons afgeschilderd als de afstammeling van een **pandita,** een heilige leraar. Mogelijk schreven Pekik en de zijnen zich zelfs enige verwantschap toe met de grote wali van Soerabaja, de soenan van Ngampèl-Denta, wiens graf bij de daar aanwezige moskee nog zéér vereerd wordt, ook al staat er geen grafhuis boven op. Trouwens Pekik zelf moet ook een vroom man geweest zijn. Pekik dient n.l. niet letterlijk opgevat te worden als "schoon", doch eerder als een verbastering van het Arabische **fakih,** wetgeleerde, een woord dat ons in de vorm van **fakir** bekend is, hoewel wij er een Voor-Indische zelfkweller onder verstaan, die op een bed met ijzeren spijkers slaapt en dgl. griezeligheden meer. Doch in onze onvolprezen Van Dale lezen wij achter fakir: Moslimse, boetende bedelmonnik, hetgeen er al wat normaler uitziet. Ook een van Pekik's afstammelingen werd later door de mannen der Compagnie een "fackier" genoemd, iemand die nooit in de landsregering gebruikt was, omdat hij zich blijkbaar tot een **geestelijk** leven had begeven.

De afstammelingen van Pekik's dochter en sultan Agung's zoon zouden dus enerzijds het bloed van geweldige krijgslieden, zoals Sénapati in hun aderen hebben, anderzijds dat van vrome, geleerde, geestelijke lieden. Dit scheen een schone toekomst voor het geslacht te beloven, want deze combinatie van wereldlijk en geestelijk in een Vorst wordt door de Javanen als zeer begerenswaard voorgesteld. Was in de persoon van de vermaarde sultan Agoeng niet op bijzondere wijze dank zij zijn buitengewone **sekti,** het krijgshaftige met het spirituele verenigd tot één wonderbaarlijk geheel? Toen in 1677 en de volgende jaren, na

GENEALOGISCH OVERZICHT BIJ:
SADJARAH PANGIWA LAN PENENGEN. 1733-1743.

In de vorsten, wier namen cursief gedrukt zijn, ontmoeten elkaar de stambomen *panengen* en *pangiwa,* dus twee maal: in Mangkurat II en Pakubuwana II.

Gebruikte afkortingen:

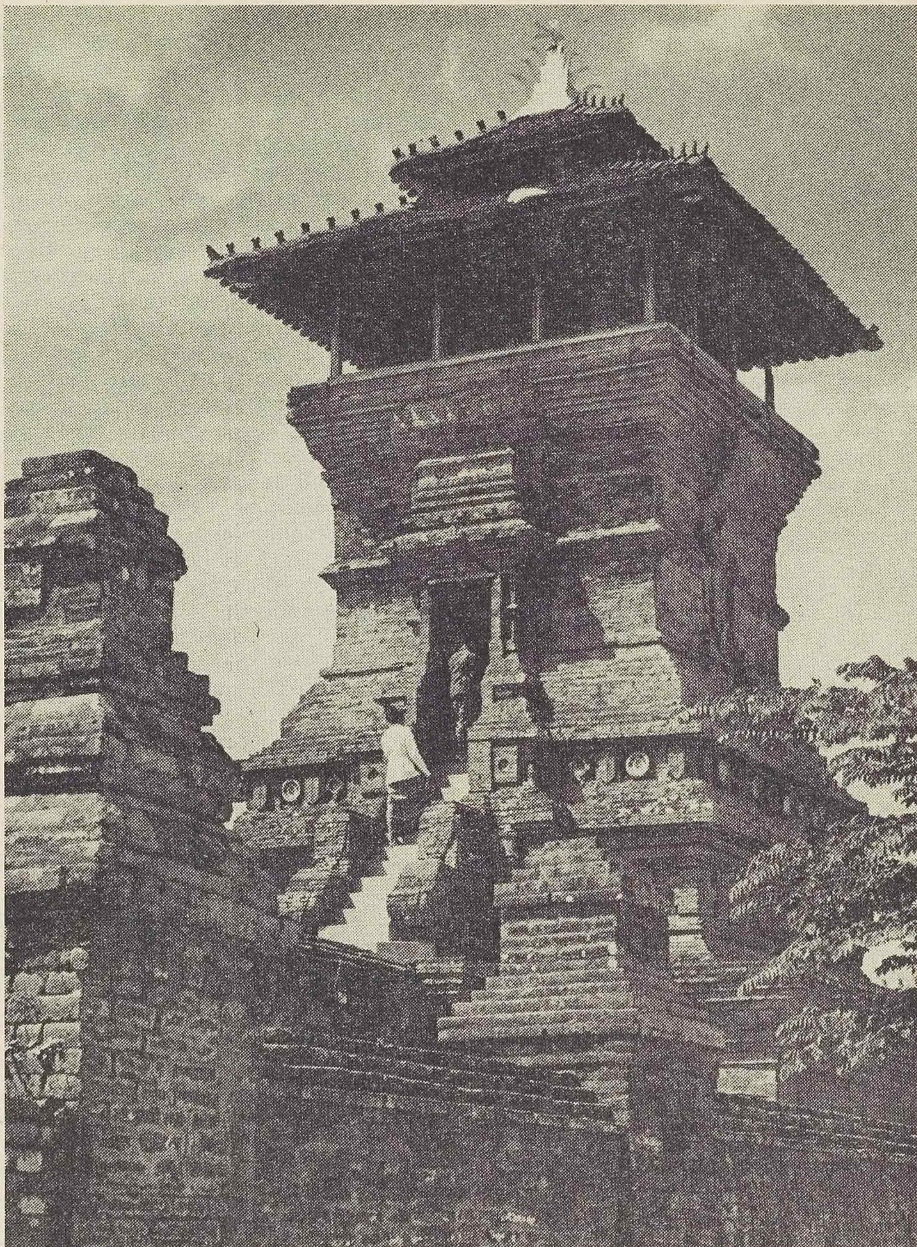
ad.	=	*adipati*	*pan.*	=	*panembahan*
ag.	=	*ageng* (achter vorstinnenamen: *hoofdvrouw*)	*pg.*	=	*pangéran*
kj.	=	*kjahi*	*rd.*	=	*radén*
m.	=	*mas*	*sult.*	=	*sultan*
			sun.	=	*sunan*

het afsterven van Mangkoe-Rat I (1646-1677) Java door een bittere strijd om de troon werd geteisterd, kon 's Vorsten zoon Mangkoe-Rat II, die de candidaat der Compagnie was, tegenover zijn halve broeders de pangérans Poeger en Singa-Sari dus wijzen op zijn luisterrijke afstamming. In zijn persoon verenigden zich nl. wereldlijke en geestelijke elementen, dank zij het gelukkige huwelijk van zijn vader, Mangkoe-Rat I met de Soerabajase prinses, die evenals haar vader een afstammeling van een pandita was. Die concurrerende halfbroeders vermochten dat niet.

Weliswaar stamden zij van vaderszijde af van krijgshelden als soeltan Agoeng en Sénapati, doch hun moeder was maar, zoals admiraal Speelman schrijft, "eene gemeene mans dochter" ergens uit Pasoeroehan, die hun vader had bekoord, maar wat voor trooncandidaten allerminst een aanbeveling is. De uitslag gaf degenen gelijk, die meenden dat op zulk een twijfelachtige afstamming weinig zegen kon rusten. Ook al mocht soenan Mangkoe-Rat II zich als kroonprins ergerlijk tegenover zijn vader en het rijk misdragen hebben, toen hij eenmaal met de machtige Compagnie verbonden was, bleef het geluk hem trouw en werd hij beschouwd en gehuldigd als de wettige, alom erkende Soenan, die van 1677 tot 1703 over het Mataramse rijk regeerde.

Toen hij overleed, had zijn zoon, Mangkoe-Rat III hem moeten opvolgen, en inderdaad heeft deze de troon van zijn vaderen bestegen. Maar deze Vorst ofschoon van de meest wettige en gunstige afstamming, was niet enkel mank, doch viel tevens niet in de smaak der Hoge Regering te Batavia, aangezien zij reden had, om ernstig aan zijn vriendschap voor de Compagnie te twijfelen. Zij verleende daarom haar steun aan een der vroegere trooncandidaten, pangéran Poeger, die het in 1680 en volgende jaren tegen haar had moeten afleggen, doch thans weer haar gunst genoot.

Ofschoon van een minder gunstige afstamming dan zijn neef Mangkoerat III (meestal **soenan Mas genoemd)** mocht hij toch als soenan Pakoe-Boewana I op de gouden stoel (dampar kentjana) plaats nemen en na een bittere strijd moest Soenan Mas zich op genade of ongenade aan de Compagnie overgeven, die hem genadiglijk naar Ceylon verbande, mèt zijn gevolg, waar hij tot zijn dood in 1737 verbleef. Hij werd dus, zoals de Javanen zeggen di-sélan (ge-Ceylond). Zo min zijn gunstige afstamming (wereldlijk en geestelijk van zijn vader), als het bezit der stilletjes naar het verre eiland meegenomen poesaka's (rijkssieraden) hadden hem mogen baten. Het is echter begrijpelijk, dat vele Javanen hem heimelijk, èn om zijn doorluchtige afstamming, èn om het bezit der kostbare rijkskleinodiën als de ware, de echte, schoon miskende Vorst bleven beschouwen. Echter, het zwaard der Compagnie had ten

De moskee van Koedoes met de merkwaardige minaret

gunste van soenan Pakoe-Boewana I beslist, de troon-candidaat zònder een gunstige afstamming en zelfs zònder rijks-poesaka's, die heimelijk naar Ceylon door de bannelingen waren meegenomen. Pas na de dood van soenan Mas in 1737 zijn die kostbare, bijkans onmisbare stukken weer op Java teruggekeerd, waar ze thans nog in de Kraton zorgvuldig worden bewaard.

Tot zovèr over de eerste maal, dat zulk een combinatie van wereldlijke en geestelijke afstamming in het Mataramse vorstenhuis een rol van gewicht speelde. Maar door het afzetten van soenan Mangkoe-Rat III Mas en de aanstelling van soenan Pakoe-Boewana I verloor déze combinatie voor de regerende Vorst alle betekenis.

Geen wonder dus, dat de oude Vorst die van 1703 tot 1718 regeerde, er naar streefde, in zijn geslacht opnieuw zulk een combinatie van wereldlijke en geestelijke afstamming tot stand te brengen.

Hij liet daarom zijn zoon, de latere soenan Mangkoe-Rat IV (1718-1727) in het huwelijk treden mèt een jonge dame, die in de officiële stamboom reeds ratoe kentjana (de gouden vorstin) genoemd wordt, en als keizerin zelfs **ratoe Kentjana ageng.** Dit kan geenszins een uit de kampong geplukte bloem zijn, integendeel. Zij was van het luisterrijkste **geestelijke** bloed. Zij was een afstammeling van de alom vermaarde **soenan Koedoes,** een wali, een heilige Islamverbreider, die in het tweede kwart der 16e eeuw op Java is opgetreden.

Hij ontleent zijn naam aan de heilige stad **Koedoes,** die hij tot grootheid heeft gebracht. Aanvankelijk was hij pangoeloe in de vorstelijke moskee van Demak, waar toen de Soeltan resideerde, die over het eerste Mohammedaanse rijk van Java heerste. Hij was streng gelovig, en had een werk-

zaam aandeel aan de vernietigingsoorlog tegen het laatste heidense bolwerk van betekenis, de achteruit gaande hoofdstad Madja-Pahit. Deze bittere strijd eindigde met de ondergang van de vermaarde stad. Doch op den duur kon de heilige man het minder goed met de Demakse Vorst vinden. Hij verliet diens residentie en vestigde zich niet ver daar vandaan in een stad, die naar Jeruzalem, de heilige stad **Koedoes** genoemd werd. Daar verrees een grote moskee, waarvan de hoogst merkwaardige **menara** of minaret nòg bestaat. Dit wonderlijke gebouw in oud-inheemse stijl trok reeds in de 17e eeuw de aandacht der Nederlanders en is nog een grote bezienswaardigheid. Men beschouwt soenan Koedoes ook als een groot ijveraar voor het ware Geloof en hij was, hoewel zijn karakter ook minder aantrekkelijke eigenschappen vertoonde, ongetwijfeld een heilig man. Behalve een geestelijke moet hij ook een sterke politieke invloed hebben uitgeoefend. Doch tegen de macht van het opkomende Mataram waren zijn afstammelingen, wier titels in de overlevering in luister daalden, niet opgewassen. Omstreeks 1582 moest zijn kleinzoon, pangéran Koedoes, voor Sénapati de wijk naar Oost-Java nemen. De familie vestigde zich toen in Kediri, een oude, roemrijke stad, die tegenover het opdringende Mataram, dat geheel Oost-Java onderwierp, toch zekere zelfstandigheid wist te bewaren. Het bezat althans muren, die bij de overige door Mataram onderworpen steden, op hoog bevel moesten worden geslecht.

Aan deze zelfstandigheid en ook aan deze ommuring kwam in 1678 een plotseling einde, toen soenan Mangkoe-Rat II, in samenwerking met de Nederlanders, Kediri veroverde. De taai verdedigde stad werd toen veroverd en geplunderd. De rol der afstammelingen, die zich tot dusver in Kediri veilig gevoeld hadden, zou hiermede uitgespeeld zijn, indien hun leider, **pangéran Sarengat** zich niet net op tijd loffelijk aan de zegevierende Soenan had onderworpen. Zij werden toen in genade aangenomen, maar moesten mee naar de nieuwe kraton **Kartasoera** (bij Solo). Daar verhief de Vorst pangéran Sarengat echter tot **pangéran Koedoes.** Ook zijn zoon verwierf die titel, evenals diens neef. Doch pas de dochter van laatstgenoemde, de reeds vermelde **ratoe Kentjana,** zou pas van grote betekenis in het Mataramse rijksbestel worden. Deze achterkleindochter van pangéran Sarengat, de in genade ontvangen balling, was van een afstamming, aan wier geestelijk karakter niet getwijfeld kon worden. Zij stamde immers af van de **heilige soenan Koedoes** en haar huwelijk met de kroonprins, de latere soenan Mangkoe-Rat IV (1718-1727) betekende dus opnieuw een vereniging van geestelijke en wereldlijke elementen in de Mataramse dynastie. De zoon uit dit echtpaar, die als **Pakoe-Boewana II** van 1727 tot 1749 over het Mataramse rijk zou regeren, zou dus zowel een wereldlijke (van zijn vader) als een geestlijke stamboom (van zijn moeder) hebben, die zich in zijn persoon verenigden.

Daarom kon deze Pakoe-Boewana II, wat ook verder zijn bescheiden gaven ook mogen geweest zijn, wat zijn afstamming betreft het tegen de nazaten van **Soenan Mas,** welke na diens dood in 1737 uit Ceylon waren teruggekeerd, opnemen. Bovendien beschikte hij weer over de gewijde poesaka's, die de teruggekeerde ballingen hadden moeten terugbrengen en aan de Soenan uitleveren. Verbergen of verstoppen zou hun het leven hebben gekost. Toen dan ook de kleinzoon van soenan Mas, genaamd **mas Garendi,** het tijdens de Chinese-Javaanse oorlog, de z.g. Perang Tjina, in 1742 toch waagde als troonpretendent op te treden, vond hij de regerende vorst soenan Pakoe-Boewana II geestelijk ten minste goed gewapend: een gunstige afstamming èn poesaka's. Bovendien was daar nog de krachtige hulp der Compagnie, die na een korte inzinking hem op de troon wist te herstellen. De Kraton, waarin **mas Garendi** meestal de gouden Soenan, **soenan Mas** genoemd, zijn intocht had gedaan, werd heroverd en soenan Mas moest evenals zijn grootvader naar Ceylon, waar hij over zijn zonden kon nadenken. Het leven bracht hij er tenminste goed af.

Soenan Pakoe-Boewana II betrok echter een nieuwe Kraton, **Soerakarta,** die nòg bestaat, ofschoon er thans armoe troef en schraalhans keukenmeester moet zijn.

En toen omstreeks deze tijd een groot Stamboomboek, de **Sadjarah Dalem** werd samengesteld, werd daarin duidelijk uiteengezet, dat de Soenan zowel wereldlijke als geestlijke voorouders had. Het waren eigenlijk twee stambomen, die elkaar in zijn persoon, Pakoe-Boewana II, ontmoetten De rechterstamboom, de **Sadjarah Panengen,** bevatte louter geestlijke figuren, dus nabi (profeet) Adam, vele andere nabi's, de Profeet (Rasoel) Mohammed, de wali's of Islamverbreiders op Java en dgl. en ten slotte de heersers over Koedoes met hun nazaten, uitlopende op de ratoe Kentjana ageng, de moeder van deze Soenan. De linker stamboom, de **Sadjarah Pangiwa,** begon met allerlei heidense goden en liep over de vorsten van Madja-Pahit, Demak enz. naar die van Mataram, om al weer met Pakoe-Boewana II te eindigen.

Het spreekt van zelf dat de eerste combinatie, waarbij de ouders van soenan Mangkoe-Rat II de verbinding tussen de rechter en de linker stamboom hadden gevormd, daardoor ietwat op de achtergrond raakte, zoda zij wat moeilijk uit de overgeleverde gegevens is op te maken, doch dit was nodig, om de afstammelingen van soenan Mas van hun ogenschijnlijk voorrecht te beroven. Deze lieden mochten in de vorstelijke stamboom geen materiaal vinden, waardoor zij wellicht opnieuw aanspraken op de troon zouden kunnen doen gelden.

Oppervlakkige lieden meesmuilen wel eens over de eindeloze geslachtsreeksen in onze Bijbel, bijzonder die in het Oude Testament, hoewel er ook in de Evangeliën voorkomen, n.l. de stambomen van Jezus Christus, de Zoon van David.

Doch men vergeet, dat voor volken als het oude Israël en het vroegere Java stambomen juist van grote betekenis zijn. Zij bepalen het karakter, de roeping, de bestemming van de mens. Ik hoop daarom met dit opstel enigszins duidelijk te hebben gemaakt, welk een rol bepaalde stambomen, echt of onecht, in de loop der gebeurtenissen konden spelen.

Gevraagd

Wie heeft te koop "Lief Indië", krontjongplaat omstreeks 1920. Aanbiedingen bij Tong Tong, tel. 070 - 54 55 00.

De film "De Stille Kracht"

De TV-film "De Stille Kracht", waar door de pers kennelijk toch wel nieuwsgierig naar is uitgekeken, is after all toch onzeker en weifelend besproken. Men wist kennelijk niet of men de roman aansprakelijk moest stellen, de bewerking door Walter van der Kamp, de min of meer onwennige weergave door de artisten of de filmische kwaliteiten. Het werden dus over de hele linie brokkelige commentaartjes met een onzeker pluimpje hier en rissen lege gemeenplaatsen daar.

Wat uiteraard iedereen was opgevallen dat waren de "Indische accenten", "want", zegt Nico Scheepmaker in de Haagse Courant en daar heeft hij gelijk in, "blauw-praten werkt bijzonder aanstekelijk op Nederlanders". In feite is het zo dat dit van Indischgasten de **enige** bijzonderheid is, die **iedereen** opvalt en 99 van de 100 prikkelt tot spotten. Zo in de geest van Rijk de Gooyer-lolligdoenerij met "Tovellijst", ja? Toch twijfelen wij er geen seconde aan of Scheepmaker's voorspelling is intussen bewaarheid: "op menig kantoor en menige fabriek zou het "Soedah" en "Te erg toch" niet van de lucht zijn."

Tja, wat kan je ánders doen als je van het leven in Indië (goed of fout) toch geen lor begrijpt? Behalve dat het natuurlijk fout was omdat het immers koloniaal was. En wat dát was, weet natuurlijk iedere suffert op elk kantoor en in elke fabriek van haver tot gort! Tot excellentie v.d. Stoel toe!

Verder heeft dus het uitwijden over de al dan niet bestaande verdiensten van "De Stille Kracht" weinig zin. Je lijmt tóch maar allerlei banaliteiten aan mekaar, zoals Van Bueren in de Volkskrant tot tweemaal toe praat over de zuivere sarongplooien zoals ze door de intussen (vermoedelijk tegen wil en dank) tot expert in Javaanse cultuur gebombardeerde Indra Kamadjojo waren gegarandeerd. Even quasi geleerd als het praten over de belangrijkheid van het strikje in het lint van een Volendammer muts......

Laat ons wel wezen: de dag na de TV-uitzending stond bij ons de telefoon niet stil, o.a. óók over de Indische accenten, maar dan op een veel deskundiger manier: residentskinderen spreken niet zó krom; dochter en zoon spreken niet **verschillende** accenten; al dat krompraten was totaal onsamenhangend **maakwerk, zoals je niet hoort in Banjoewangi.** Dit was heel typerend voor alle critieken: ze kwamen kennelijk van mensen die op een bepaald terrein **levende persoonlijke ervaring** hadden. Een resident doet niet zus; een Javaan doet nooit zo, enz. enz. Al die telefoontjes vormden samen eigenlijk één bonte staalkaart van wat wij elders in dit nummer het stempel van "Kilroy was here" noemden: klets niet over stijl en over wie er fout was en waarom (Couperus of v.d. Kamp), maar **ik** was daar **zélf** en constateer dat er gelógen werd. Basta!

Niemand mag overigens over die accenten veroordeeld worden. Ik ken op mijn woord alleen maar één Nederlandse journalist die hier wérkelijk begrip van heeft, en dat is Dick Hillenius, maar die heeft de accenten ook benaderd van de werkelijk enige en authentieke hoek: die van de heriediteits**wetten** en de dwang van de genen. De rest raaskalt maar wat. Maar je doet het tóch voor Jan met de pet, die op álles applaudiseert, dus een open doekie zit er altijd wel bij.

Wat in deze hele materie overigens in alle opzichten uitermate lachwekkend is, is de goedkope bereidheid om (zonder enig begrip en systeem) over Indische accenten te praten, die iedereen "in elk kantoor en elke fabriek" kent, terwijl de hele Hollandse televisie aangestampt vol van de ergste en vaak ordinairste accenten zit (om van de over-geaccentueerde schuttingwoorden maar te zwijgen) **die niemand hoort,** of ze nou worden uitgekraamd door leden van de Raad van State, fractievoorzitters en ontelbare letterkundigen en andere culturelen! Herhaal: dat ziet en hoort niemand als accent, maar o wee als de Indischman ook maar éven uit de Hollandse toontjes en teentjes valt, dan wordt dat met een brede grijns en stomme spotlust breed uitgemeten. Daar lust élke journalist emmers vol pap van. H'm! Cultuur!

Jammer is natuurlijk dat die arme Couperus in deze persverslagen en enorm veel andere critieken letterlijk is gebatjokt en gevierendeeld in hier een plukkie dat men snapt en dan daar weer een plukkie, maar zonder enige samenhang of levend observeringspatroon. Ja, ook Albert Vogel met zijn "De Man met de Orchidee" maakte alleen maar een tjaptjay van brokjes opinies van anderen, overgoten met het sausje van de nostalgie en een bijsmaakje van perversie. Terwijl ondanks het illustere Boekenbal niemand in de gaten heeft dat het denkpatroon van Louis Couperus een waarde is, die zich in de afgelopen decennia ontwikkeld heeft en het werkelijke leven in Nederland benaderd heeft tot een actuële realiteit die mede tekenend is voor de hele beschaving. Anders gezegd: Couperus was zijn tijd (rond de eeuwwisseling) driekwart eeuw vooruit! En pas nu begint die maatschappij "to catch up with" Couperus' levensstijl.

Ondanks veel teleurstelling en in ettelijke gevallen gerechtvaardigde onverzoenlijke critiek op de film wil de Indische TV-kijker niet verwerpen en veroordelen, maar is dankbaar voor een stukje soms geheel onbewust benaderde **sfeer,** al was het alleen om de "traagheid en loomheid" en de "stilheid", welke twee waarden gewoon weldadig en écht aandoen in deze moderne tijd nu alle, herhaal ALLE, films lawaaierig en twistziek zijn tot je het twee etages lager of hoger horen móet. Geef ons de bedaardheid, stilte en "actieloosheid" van De Stille Kracht maar, want ongeweten heeft men hier een essentie van het Oosterse Leven vastgelegd.

Hiermee heeft Walter van der Kamp getoond van oprechte goeden wille geweest te zijn om Couperus en zijn Indische tijd te begrijpen, wat **niet** van de pers-recensenten gezegd kan worden.

T.R.

POEKOEL TEROES POT

Hieronder laten wij, onder hartelijke dankzegging aan alle schenkers, de verantwoording volgen van de giften die zijn binnengekomen voor het reservefonds voor Tong Tong over Maart 1974.

A.A. 25,—; A. Burg 10,—; F. Boeckholtz 10,—; W. Boverhof 10,—; A. M. Bouwer-Vons 10,—; J. de Beer 3,—; L. C. Biegel 4,—; P. B. Buis Sommer 15,—; A. W. Bor 25,—; P. v. Benthem 14,—; H. v. Brink-Eweg 24,—; K.S. v. Dalm 7,50; Mej. J. L. Droop 25,—; A. E. v. Dongen 14,—; G.M.R. Dunnwald 5,—; N. Douwes 14,—; K.S. v. Dalm-v. Loon 7,50; Mej. S. Elink Schuurman 6,50; Mw B. v.d. Ende-v.Huffel 11,—; L.C.F. de Graaff 25,—; Mw A.J.H. Groenewegen 4,05; H. J. de Groot 10,—; Mw R. Grooss 166,78; P. v.d. Horst 4,75; Mej. F. E. Herrebrugh 10,—; W. A. Hesselink 25,—; E. Intveld 50,—; W. Intveld 300,—; J. C. Juncker 8,—; J.W.L. Kleevens 10,50; W. Koning 5,—; J.B. Loveriks 10,—; Mw N. Lugten 14,—; Mw J. B. Leunissen 14,—; L.J. 12,—; A. Mariouw 10,—; M.C.M. v. Maarschalkerwaart 20,10; Mw B. M. Naberman 7,50; N.N. 2.75; N.N. 10,—; N.N. 6,—; L.F. Ost 10,—; E. G. Oudshoorn 14,—; Mw J. Oostwald-Stada 10,—; Mej. A. H. Overdijkink 10,—; E.M.O. v. Pohlreich 10,—; R. Pitters 4,50; Mw M. W. Roobol-Popp 10,—; F. Sausele 20,—; Ch. Simon 14,—; S. Snel 12,50; E. & H. Samethini 15,—; M. Sirag-Nobel 10,—; M. Siebers 100,—; Ch. W. Vieane 5,—; A. v. Velthoven 10,—; Mw W. P. v. Vliet-Holland 25,—; W. J. Veerman 4,—; Mej. L. Vogler 100,—; Mw H. A. Wessels-Bol 10,—; S. v. West 15,—; Mw N. H. Wichers-Bleckman 10,—; Mej. M. Webb 25,—; Ir. J. v. Zijll de Jong 56,—.

Binnengekomen in Maart *f* **1465,93**

NOG EENMAAL PASAR IKAN

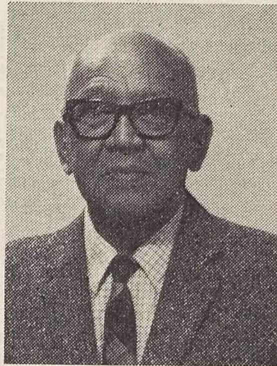
OUDE ZOUTWATERLIEFDE ROEST NOOIT

Wordt gewoonlijk onder zoutwaterliefde verliefdheid op mailboten verstaan (zoals U nog weet uit de "verlof-tijd") échte "Tjih's" verstaan eronder: vissen op de tropische zeeën. Waarvan men de hogere waarde alleen kent, als men zélf gevist heeft. Dan weet men dat het vissen in kolèks en sopèks met Indonesische vissers een vorm van Geluk is van zeldzame rijkdom.
Het gedicht over Pasar Ikan bracht dus tal van ex-vissers in het geweer. We laten graag Jules Pothoff aan het woord.

Dat gedicht van jou over Pasar Ikan heeft weer zoveel fijne herinneringen opgewoeld; herinneringen aan prettige tijden en brave eerlijke Pasar Ikanse vissers.

Onze S.S. Collega Sablerolle had een sopèk daar liggen, waar ik en een paar collega's van de loc. remise Bukit Duri ook aan mee betaalden voor het onderhoud. De prauw lag naast de kampong in het verlengde van de pier en pak Emat, oude toekang pantjing, en een paar van zijn temens zorgden voor de prauw. Door de week konden ze ermee op uit en van de opbrengst van de visvangst leven, als ze maar zorgden, dat ze Zaterdags of Zondags na een seintje van ons, klaar stonden om met ons erop uit te gaan.

Wat een fijne dagen waren het toch. Eerst 's morgens om half 4 een bezoek aan de dikke babah boeboer op Pasar Glodok voor een hartig ontbijt van boeboer telor, boeboer ajam of boeboer kakap (zo vers als wat) à raison van 1 stalie en dan de zee op. Pak Emat stond dan al met twee temens op ons te wachten bij de prauw. De etenswaren, een dikke nasi tiembel [1]), dendeng ragi en lekkere gorengan terie en wat flessen drinkwater en dan ging het erop los. Eerst een eind het kanaal af dajoengen en door het "Haat van Tante" [2]) het open stuk van de pier, de zee op. Voor we op zee waren, vroeg de oude heer altijd eerst, wat we wilden vangen, kemboong, kakap merah of koewih en steeds was door hem en zijn maats goed voor aas gezorgd, een mandje oedang rebon voor de pantjing rangoon, die de zware lijn met het holle en aan de bovenzijde van gaatjes voorziene lood met de kop de vork van buffelhoorn, met aan de uiteinden ervan een nylonlijn van 1½ kr. met een haak. Op de visplaats wordt het holle lood gevuld met oedang rebon, aan de twee haken elk een kleine oedang en dan zet je de lijn uit, tot je voelt, dat het lood op de karang staat; dan een ruk aan de hoofdlijn en door de waterdruk op de geperforeerde kop, wordt de inhoud c.q. de oedang rebon uit het holle lood geblazen en vormt een wolk van aas, die daar beneden ronddwarrelt. Dan de hoofdlijn 1½ vaam op en de twee haken met garnaaltjes beaasd zit net midden tussen de school vis, die in de wolk van oedang rebon een welkom maal vindt. Ook is er een mand oedang patjet voor het vangen van kakap merah en andere grote vis en een mand met kleine tjoemi's, speciaal voor de pantjing raweh (Hollandse naam: beug) een lijn van ± 1000 M. met om de twee meter een zijlijn met haak.

Jules Pothoff

En als je de keuze van de te vangen vis hebt bepaald, is het 100% zeker, dat de oude pak Emat je ook op de plaats brengt, waar je die vis vangt. De prauw heeft dubbel zeil en het is een genot, om zo heel in de vroegte onder vol zeil te varen. En zo geroutineerd is de Bataviase toekang pantjing, dat als de oude heer met zijn tandeloze mond roept: "Toeroen lajar; boeang djangkar!" [3]) dat je prompt goed zit. Als de prauw nog uitloopt, gaat de pantjing raweh het water in, de 500 haken om de ander beaasd met kleine tjoemi of een oedang patjet. De lange lijn heeft aan het begin en om de 100 Mtr. een holle bamboe als drijver. En dan kan de pret beginnen.

We hebben het wel meegemaakt, dat je tegen twaalf uur zo'n 500 kemboongs gevangen hebt, plus nog andere grote vissen, die bij het ophalen van een kemboong aan de pantjing rangoon verleid werden, om op de kemboong te slaan, wat dan resulteert in een strijd van een kwartier of 20 minuten, om hem binnen boord te krijgen. En er komt geen schepnet aan te pas want Pak Emat en zijn kawans grijpen een grote vis gewoon met de hand om de staartwortel en brengen hem zo binnen. En dan die onvergetelijke lunches met een reep nasi tiembel en de dendeng ragi en terie goreng, lekkerder dan het eten in een verfijnd restaurant. Hoe vaak hebben we de oude heer geplaagd, door hem een meegenomen halfrijpe djamboe kloetoek te presenteren; hij, die geen tand meer in zijn mond had!

Prompt tegen twaalf uur, inhalen van de lange pantjing raweh met al de verrassingen daaraan verbonden, want je weet niet, welke soort vis in het aas van die 500 haken gebeten heeft en eraan is blijven hangen. Tengiri, tongkol, koewih, enz., een lust, om te zien. En dan komt het commando van Pak Emat: "Angkat djangkar; naek lajar". En zo hebben de twee zeilen de volle wind te pakken, of Pak Emat installeert zich bij het roer en koerst richting Pasar Ikan, steekt eerst een rokok kretek op en gaat dan slapen. Maar in zijn slaap houdt hij instinctief koers Pasar Ikan, de pier met het "Haat van Tante".

Het is gewoonweg fantastisch, zoals de oude heer reageert, want als we precies op het "Haat van Tante" afvaren, gaan zo'n 200 Meter er vandaan, zijn oude slimme oogjes open en klinkt het commando: "Toeroen lajar" en netjes varen we het kanaal in en daarna wordt er gedajoongd tot de ligplaats van de prauw. Zo hebben we er jaren van genoten.

Brave en eerlijke kerels waren dat, die Pasar Ikanse toekangs pantjing. Tot zelfs in de Japse tijd, **brachten ze 's avonds nog geregeld een gedeelte van hun met vissen verdiende geld bij mijn collega's thuis; zo eerlijk waren ze!**

Jules Pothoff

[1]) Nasi tiembel = nogal zacht gekookte rijst wordt geplet tussen pisangblad en dan opgerold, al naar behoefte soms zo dik als een dij. Deze op een "jamrol" lijkende goeling kan dan overdwars in plakken gesneden worden zodat opgerolde repen ontstaan, waarvan men net zoveel nemen kan als men wil en niet hoeft te scharrelen met pannen en lepels en zo. Vooral op schommelende schepen is dat wél zo handig. Iets merkwaardigs met deze nasi tiembel: hoewel deze rijst niet geprepareerd is met wat ook, is zij twee à drie dagen houdbaar zonder te bederven.

Sommige oud-gasten herinneren zich misschien nog wel uit hun prille jeugd het rijmpje, waarvan twee regels luidden:

Pitiq waliq, djamboooool
Sego golong, mamboe entong

dat vrij vertaald betekent:

gekrulde kip met kuif
gerolde rijst ruikt naar de schep.

Deze "zinloze" versjes hebben niet alleen een grote muzikaliteit, maar vaak ook een verborgen mening (al kennen wij die in dit versje niet).

(lees verder volgende pagina)

[2]) "Haat van Tante"; meestal met iets langere **e** uitgesproken (dus tantee) door Indonesiërs; hoogstwaarschijnlijk afgeleid van "Gat van Tante", al is de herkomst van de naam onbekend: het is een gapende opening in de oosterpier van het kanaal, vaak gebruikt als kortere doorsteek.

[3]) Toeroen lajar; boeang djangkar = zeilen neer; anker uit-Naek lajar; angkat djangkar = zeilen op; anker op.

BIJ HET ODYSSEE-ACHTIG AROOM

Grote Tji,

"Pasar Ikan" is een prachtig gedicht, waarmee je vele gecanoniseerde poëten in je zak stopt. Zó maar.

Je reist eerste klas, hoewel ik ervan overtuigd ben, dat je je tussen de geuren van ketoepat, nangka, krètèk, menjan en die gezellige kolendamp, meer op je gemak zult voelen (glasruiten dicht in de tunnel van Lampegan.)

Graag geef ik mijn Oost-Indische inktvis voor jouw grandiose versregels met dat Odyssee-achtige aroom van verse bawal en djambal kering.

Poekoel teroes prieng, of, zoals wij in de schaduw van de "bedeesde bruiden: Gedeh en Pangrango" plachten te zeggen: "Hantem waè, kang."

je
Eppie Doeve

Wie verbaasd mocht zijn dat deze Anak Bandoeng (en in hart en nieren Anak Goenoeng Soenda) zó enthousiast zou kunnen zijn over Pasar Ikan, dat immers "écht van Anak Betawie is", willen we herinneren aan het Indonesische spreekwoord: "Asem goenoeng, asin laoet": het zuur van de bergen en het zout van de zee (twee uitersten) ontmoeten elkaar in de uiterste perfectie (van b.v. ook een subliem gerecht).

Mijn hart gaat altijd open voor zulke mensen, die met al hun liefde voor hun eigen geboortestreek tóch zó "ruim geboren" zijn dat ze ook het mooiste in andere streken in één oogopslag herkennen en waarderen. In het "les extrêmes se touchent" ligt altijd een openbaring van de Enige Waarheid.

O, o! En dan die zeldzame saté van beloet (aaltjes) in Lampegan. En aan de trein de pakjes van **droge** taotjo, die je zo fijn kon meenemen als je de zee op ging bij Pasar Ikan, voor de nasi tiembel! "Les extrêmes se touchent" inderdaad. Speelt in de Nederlandse cultuur het nivelleren misschien wel de belangrijkste rol, in Indonesië wordt de grootste bekoring van het leven nog altijd gevonden in de vele ontmoetingen van uitersten. Voor het uitstapje van Pasar Ikan naar Lampegan "noehoen pisan" aan Eppo!

Voer voor filosofen: RIJST

Rijst is het graan van het Oosten, van het tere groene lentewaas over stille, spiegelende watervlakten aan de voet van sierlijke heuvelkammen.
Naar het woord van de Chinese dichter moeten ongekookte rijstkorrels licht en blank zijn als de blaadjes van pruimebloesem, die ronddwarrelen op de voorjaarswind.

Rijst is het graan der tevredenheid.

Een kom rijst en een visje zijn nog altijd dagelijks voedsel voor vele tevredenen onder een strodak.
Volgens metafysische voedingsleren is rijst het graan der wijzen.
Tarwe maakt de geest praktisch en zet aan tot energie en prestatie.
Maïs woelt het zieledrap los en maakt wreed en agressief.
Maar rijst is het koele graan, dat leidt tot bespiegeling en meditatie; voer voor filosofen.

AVENUE, Aprilnummer 1974

Noot: steeds meer en steeds nadrukkelijker wordt in Nederland de lof gezongen van de rijst. En groeit het aantal principiële rijsteters met de dag. We vragen ons af wat de Indischgasten nu doen, die vijftien jaar geleden met grote zelfbewustheid aankondigden voortaan aardappelen te eten i.pl.v. rijst. Als een vorm van ideale assimilatie. Sambal hadden zij uiteraard al meteen afgewezen, om van soja-producten maar te zwijgen (tempe en tahoe). En dat alles vaak met bestraffende blikken in de richting van Tong Tong.
Want wij hadden de euvele moed al van de eerste dag van ons bestaan af te **voorspellen** dat Nederland naar Indië zou "assimileren" - en kijk eens hoe nu al de soja-producten onze markt beginnen te veroveren! Ook denken we aan de mensen die destijds santen verwierpen voor melk. En nog steeds wemelt het in onze rangen van mensen die elk Nederlands boek (hoe dom of plat ook) verkiezen boven elk boekske echte Indische lectuur, en de vaderlandse geschiedenis voor de Indische. Dit gemakkelijk essentiële waarden weggooien voor oppervlakkige die nu eenmaal een "likkerige" reputatie hebben, zit er bij massa's mensen, ongeacht de nationaliteit, al generaties lang diep in. Op de mailboten naar Indië had men er bijtendspottend een bepaalde term voor: "Je vaar en je moer voor een haarkam!", naar men zegt door uitgezonden fuseliers geleerd aan (en later terug-overgenomen van) Egyptische verkopers van flut-rommel in Port Said.

Met het woord "Odyssee" heb je overigens Pasar Ikan recht in de roos getroffen. Wat Europese havens namelijk missen, hebben juist die kleine haventjes in de Tropen: een heel specifiek "aroma" van de eeuwige tochten van Odysseus met kleine, kwetsbare prauwtjes tegen verschrikkelijke gevaren, in Avontuur en Brani Mati, gedreven door Het Lot......

T.R.

MAHAMERU

Verslag van een recente beklimming van Java's hoogste berg (3676 m.)

Dit verslag van de beklimming van de hoogste top in het aan natuurschoon zo rijke berglandschap van Java publiceren wij met bijzonder plezier. De bergsport bloeide vóór de oorlog in het voormalig Nederlands Indië en onder de ouderen onder ons zullen er verscheidene zijn, die de Oude Reus van nabij kennen. De tocht naar de voet van de askegel was ook voor hen die zich bepaald geen specialisten in het klimmen mochten noemen best te doen, maar dan kwam de Grote Beproeving: de ongeveer 600 m hoge askegel...... Daar is menige toeristische illusie aan scherven gevallen.
Na de oorlog is de bergsport vervallen: er was wel wat anders te doen...... Dat een niet meer in zijn prille jeugd verkerende Nederlander en een groep Indonesische stoere knapen nu erin geslaagd is, de Mahameroe te bedwingen vinden wij een felicitatie waard. En dat wij daarvan een verslag mochten ontvangen stemt ons tot grote dankbaarheid.

Hij was de enige van de grote vulkanen op Java die nog op mijn lijstje ontbrak, de enige in de rij die zich uitstrekt van de Gedeh, via de Tjerimai, de Slamat, en zo verder naar het oosten tot en met de Gunung Agung op Bali, en de Rindjani op Lombok.

De Smeru. En elke keer als ik zijn fiere kegel had gezien, boven de Tengger, prachtig afstekend tegen de blauwe lucht, of half verborgen tussen de voorbijwaaiende wolken, was het als een uitdaging:" zie je wel dat ik de hoogste ben?"

En zo was het toen ik Java verliet, en zo was het toen ik er, af en toe, weer terugkwam, en ik had besloten dat nu de tijd was gekomen om het lijstje volledig te maken. Want langer wachtende, en ouder wordende, wist ik dat die kans voorbij zou gaan.

Of was die kans al voorbijgegaan? Dat moest ik toch in elk geval zelf uitvinden.

Een gelukkig toeval bracht mij in kennis met een echtpaar in Pasuruan, die al gauw goede vrienden werden, en die bereid waren mij te helpen met de voorbereidingen voor mijn plannen. Een ander gelukkig toeval bracht hen in kennis met een groep van jonge Malangse bergbeklimmers, die bereid bleken om niet alleen voor alles te zorgen wat nodig zou zijn, maar ook zelfs om mij op de tocht te vergezellen.

En zo bleek het mogelijk om, van een ander land uit, alle preparatieven voor de expeditie te voltooien. Voorzichtigheidshalve noemde ik het de "Smeru-tocht" en ik vermeed angstvallig tegenover vrienden en bekenden te spreken over de "Smeru-beklimming", zodat ik altijd een "eervolle nooduitgang" zou hebben voor het geval het zou blijken dat ik de Smeru onder-, mijn krachten overschat zou hebben. Ik heb deze nooduitgang niet nodig gehad, maar ik wil hier terstond aan toevoegen dat het mij nimmer gelukt zou zijn om de top te bereiken zonder de materiele, maar vooral de morele steun van de jonge bergbeklimmers uit Malang. Het was onvoorstelbaar hoe die zeven jonge Indonesiërs mij op allerlei manieren hielpen, voor mij zorgden, en mij opvingen (moreel gesproken, physiek was dat gelukkig niet nodig!) wanneer ik daaraan behoefte had.

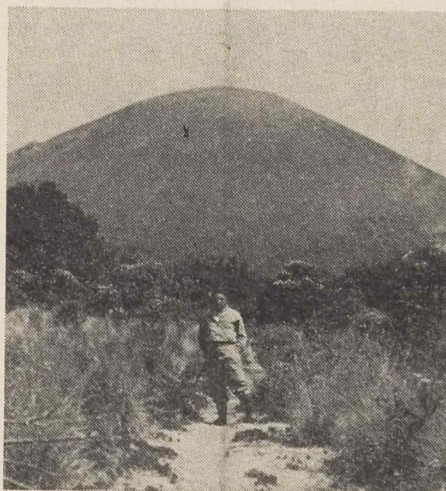
Wij verzamelden ons in Malang en reden eerst naar Tumpang. Daar vonden wij een taxi die vermoedelijk als "vintage-car" een zeer goede prijs zou maken in USA of Europa, maar die maar net de kracht had om ons achten, plus nog vijf andere passagiers, plus ons aller barang, plus de chauffeur en de kornet (maar die moest achterop het bagagerek staan, of liever: eraan hangen) van Tumpang (540 meter hoogte) naar Gubug Klakah (1000 meter hoogte) te brengen, waarbij op het 15 km lange traject niet minder dan twéémaal water moest worden bijgevuld...

Maar goed, we kwamen behouden in Gubung Klakah, en konden daar een paard charteren om de extra bagage voor ons te vervoeren naar onze eerste stop, Rano Pani. En we trokken welgemoed op weg, om precies 12 uur.

Tegen 6 uur waren we in het gastvrije huis van de lurah van Rano Pani, waar we allemaal konden overnachten. Het paard werd teruggestuurd naar zijn stal, en de volgende morgen gingen we verder, en het paard werd vervangen door een drager, die alleen mijn barang droeg, want de jongens droegen zelf al het andere naar boven: hun eigen kleren, tenten, dekens, kookgerei, etenswaren, en ook veldvlessen en een jerrycan met drinkwater, een komfoor, jerrycan met petroleum enz. Het einddoel van die tweede dag was Artjabodo (wat in Stehn's onvolprezen boek Redjopodo wordt genoemd), via het beroemde Rano Kumbolo. Een stijging van "slechts" 700 meter (van Rano Pani, 2100, tot 2800), máárr...... met daartussen de Gunung Ajek-Ajek, met een steile klim tot 2600 meter, gevolgd door een nog steilere afdaling naar 2200 meter.

Helaas is het "zeer gemakkelijk pad, gemaakt van Rano Pani langs de Ajek-Ajek naar Rano Kumbolo, waardoor de vermoeiende en hoogteverlies gevende bestijging van de Ajek-Ajek overbodig is geworden" (Stehn) geheel dichtgegroeid, zodat de Ajek-Ajek helaas **niet** te vermijden was......

Maar tenslotte bereikten we Rano Kumbolo op tijd voor de lunch, en we konden genieten van de serene pracht van dit bergmeertje. En we bereikten Artjabodo nog vóór donker, en voordat het begon te regenen, zodat de tenten op droge grond konden worden opgezet. Onze drager ontpopte zich

Een bekend punt voor Oost-Java bergbeklimmers: aan de voet van de kegel van de Smeroe.

Zo was het vroeger: voor een "normale" beklimming van de Semeroe was de Semeroehoeve van A. Gisius - op de foto in het midden - meestal het uitgangspunt. Gisius is gestorven, de Semeroehoeve bestaat niet meer. "Und alles was besteht, ist wert dasz es zu Grunde geht". Maar voor het uitstervend legioen van degenen, die Gisius' gastvrijheid, zijn hulp en...... zijn vaak merkwaardige optreden hebben ondervonden zal de herinnering aan zijn persoonlijkheid en zijn gezegend huis slechts kunnen worden uitgewist door de dood.

als een ware artist in het verzamelen van hout, en het bouwen van een prachtig vuur, wat zeer welkom was want het was daar al vinnig koud.
Toen kwam de laatste klim, op de derde dag! Eerst zowat twee uur door het bos, langs een vaak nauwelijks te herkennen paadje, steil omhoog; en toen de beruchte askegel.
Tot aan die askegel was ik af en toe wel flink moe en kortademig geweest, maar het was toch altijd gelukt door te blijven lopen, en klimmen. Maar op die askegel, waar het niet mogelijk was een vaste plaats te vinden voor iedere voetstap; en waar letterlijk heel dikwijls één stap omhoog gevolgd werd door twee stappen achteruit; met die onafzienbare, hoge helling boven ons...... dáár begon ik er ernstig aan te twijfelen of al die welwillende vrienden geen gelijk hadden gehad toen zij mij afraadden om de tocht te gaan maken; en of ik niet inderdaad het goede moment (en de goede leeftijd) voorbij had laten gaan voor deze tocht. En iedere keer, als ik weer moeizaam een paar stappen had trachten te doen, en dan merkte dat ik nagenoeg niet gevorderd was, had ik een sterke aanvechting om maar domweg te gaan zitten, en dan maar tevreden te zijn met het feit dat ik in elk geval de askegel bereikt had......
En toen was het dat Jono, de oudste van de jongens, die steeds bij mij was gebleven de situatie redde. Iedere keer als ik aan opgeven dacht, en dat ook wel uitsprak, zei hij met zijn rustige stem: "pasti dokter akan sampai di puntjak, asa-na pelahan-perlahan sadja" en dan deed ik het nóg kalmer aan, en hij hielp me enorm door voor me uit te gaan lopen, en met zijn voeten en zijn bergstok elke keer geultjes te graven waar ik dan mijn voeten neer kon zetten, met iets minder kans op terug glijden.
Langzaam, héél langzaam, kwamen we omhoog, en eindelijk klonk er van omhoog een jubelende kreet, en Jono vertelde me dat de eersten van de groep de top inderdaad bereikt hadden. Toen nog een half uur ploeteren, en toen **waren** we er!
Heerlijk zonnig weer, een prachtig uitzicht naar het Noorden en het Westen, met alle bekende toppen, en de Zandzee, ver onder ons; maar helaas wolken die het uitzicht naar het Oosten blokkeerden, zodat ik mijn oude vrienden Gunung Agung en Rindjani niet kon begroeten.
Van ergens onder een steen werd een potje rode verf en een kwast getoverd, en de drie "eerstelingen", waaronder ik, penseelden hun namen op het stenen walletje dat daar gebouwd is om wat beschutting tegen de wind te geven.
Intussen gaf de Smeru-krater om de zoveel minuten zijn performance: een geluid als vele startende straaljagers, gevolgd door het uitstoten van een dikke witte rookpluim, en ook zelfs van stenen die even boven de kraterrand verschenen en dan, gelukkig, weer terugvielen. Zodat wij besloten die rand niét te bezoeken!

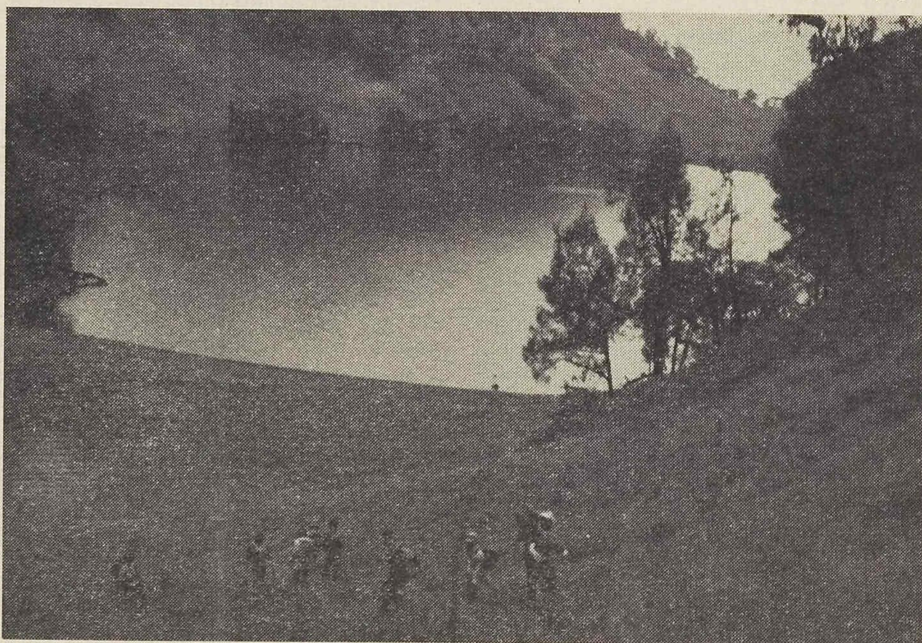
Op de Badjanganvlakte, aan de voet van de eigenlijke Smeroekegel, op ongeveer 2600 meter hoogte : de tochtgenoten met de vlag van de Malangse bergsportvereniging.

Na alle ceremonieel, en vele foto's, gingen we languit op de stenen liggen, in het zonnetje, en ik viel heerlijk in slaap, weliswaar maar voor 'n half uurtje, maar dat was net voldoende om me weer een beetje mens te voelen.
Toen de afdaling, ook iets heel bijzonders! Een roetsjbaan, waarbij het vooral zaak was de snelheid onder controle te houden, wat vaak niet meeviel. Maar na die beklimming leek álles natuurlijk gemakkelijk, en we bereikten de bosgrens weer in 40 minuten, en zonder ongelukken.

En **toen** begon het te regenen, and how! Door het kletsnatte bos glibberden we omlaag, en álles was nat, toen we weer bij het bivak terugkwamen. Maar daar had onze drager voor een meesterlijk vuur gezorgd, en we trokken droge kleren aan terwijl de natte spullen in een mum van tijd weer heerlijk droog waren, en we kropen in onze dekens, en natuurlijk was er weer de grote mok gloeiende koffie, en de pijp, én het voldane gevoel van het doel bereikt te hebben, en het leven was weer goed, daar onder dat druipende tentzeil.

En we besloten daar die nacht te blijven, en dan de volgende morgen terug te gaan naar Rano Panii, en dat gebeurde. Om vier uur reveille (mét koffie!), om 4.30 eten, tenten afbreken, uit de enorme chaos weer draagbare pakken formeren, en om 5.30 weer op stap. Mooi weer, en

(lees verder volgende pag.)

Op weg naar Rano Kumbolo, waar we genoten van de serene pracht van dit bergmeertje......

(Vervolg "Mahameru")

"the spirit of victory" maakten dat zelfs de afschuwelijk-steile en glibberige A-jek-Ajek overwonnen werd, en om 12 uur waren we terug in het gastvrije huis van de lurah van Rano Pani.

Weer werd krijgsraad gehouden, en we besloten om daar die nacht te blijven en de volgende morgen terug te lopen naar Gubug Klakah, ook om de regen te vermijden. Maar wel gingen we na de lunch even kijken naar het meertje van Rano Pani, het terrein van de voormalige Smeroehoeve, ongeveer een half uurtje van het huis van de lurah. Van de Smeroehoeve is niets meer over, maar ineens wandelden er, temidden van een kudde karbouwen, twee grote Friese koeien voorbij...... de laatsten van een kudde die in de dagen van Gisius ruim vierhonderd stuks geteld moet hebben.

En terwijl wij van Rano Pani nog naar het tweeling-meertje Rano Tregulo wandelden, kregen we ineens de hevigste stortbui van de hele tocht, zodat wij, die notabene de regen hadden willen vermijden, natter dan nat werden. Maar een gastvrije tani riep ons binnen om te schuilen in zijn kleine huisje dat ons achten maar nauwelijks kon bevatten, maar waar ook alweer een groot vuur brandde, zodat we, natuurlijk weer met warme koffie. ons heerlijk konden drogen en verwarmen, lichamelijk aan het vuur, geestelijk aan deze spontane hartelijke gastvrijheid van deze simpele orang gunung.

Bij de lurah knutselden de jongens nog een speciaal afscheidseten in elkaar, waarbij zij op één komfoor gebakken dendeng, gebakken kip en sajoer produceerden, die allemaal wárm geserveerd werden samen met de heerlijke rijst van Mrs. Lurah. En toen de laatste nacht in de dekenzak, die ondanks alles heerlijk dróog was gebleven.

Ik heb zeker een even grote afschuw van plastic als Lilian, maar ik moet bekennen dat een tocht als deze zonder plastic ondenkbaar zou zijn. Hoe deden we dat dan vroeger? O ja, we hadden natuurlijk de beroemde petroleumblikken, maar toch geloof ik dat plastic doeltreffender is, en in elk geval lichter.

Toen kwam de laatste dag: afdaling van Rano Pani naar Gubug Klakah, en terugkeer naar de bewoonde wereld. Een afdaling van 2100 naar 100 meter, langs een breed pad, op een stralende zonnige morgen door het prachtige berglandschap van de Tengger, een waardig slot van deze tocht.

Maar voor de zoveelste keer werd bewezen dat constant dalen éigenlijk meer vermoeiend is dan constant klimmen, zodat ik blij was dat we eindelijk de lange "hoofdstraat" van Gubug Klakah bereikten.

Toen moesten we wachten op trans-

(lees verder volgende pag. 3e kolom)

Twee simpele maar zuivere stemmen

Vele lezers zullen bij het kennismaken met bijgaand heel eenvoudig gedichtje en heel eenvoudig liedje de wenkbrauwen fronsen. Tong Tong IS al zo klein, moet er nog plaats af voor zulke simpele gedachten?
JA. Het is altijd onze kracht geweest dat wij oog en oor hadden voor het simpele, omdat hier vaak de natúúrlijkheid het zuiverst was. Het was vroeger ook mijn plan om dit aspect vast te leggen in het Indische culturele blad "Orientatie" en dat lukte niet. Het werd een soort "Gids" of "Podium" en helaas DUS "voortgezet koloniaal" en overleed spoedig.

Als wij echter voortdurend zoeken naar vernieuwing, zelfs in waarden die zó oud genoemd worden dat ze zowat zijn afgeschreven, dan kunnen wij de waarden HERontdekken, die een nieuwe toekomst zouden kunnen scheppen. In feite ligt in menig opzicht het "beproefde en gekroonde verleden" als een gepleisterd monument over ons heen. Een monument dat op vele plaatsen scheurtjes en breuken begint te vertonen.

En door die barsten komen sprietjes tevoorschijn van "jong onkruid", jonger dan het monument, waardeloos als onkruid maar zijn kan, MAAR LEVEND EN VOL BELOFTE!

Wie kan het zien en proeven?
Ikzelf blijf "Saja Sadja" bijzonder dankbaar voor haar gedicht "als kinderpoppetjes op Chinese tjap-korèk". Nét zo mooi en zeldzaam is dat gedicht voor mij.

*

In muziek ben ik niet goed thuis. Dus ging ik met De Viso's song naar een Hollandse piano-lerares, die het liedje echt leuk en verrassend goed harmonisch vond. Later werd het mij voorgespeeld. Ik vond het stukken beter dan b.v. "Ugge-ugge-ugge; het stikt hier van de mugge" en zeker even welluidend als menige top-pop-hit. Wat mij dus betreft: terima kasih banjak!

Het lied van De Viso moet je je echt kunnen voorstellen. Daarvoor moet je een halve tot driekwart eeuw terug naar de tijd toen de Stamboel en het Krontjong-concours schenen te mogen ontwaken.

Ja, ho! maar, ik hou al op. Dat "schaamtevol" verleden hebben we allemaal netjes begraven. Mochten er onder de lezers mensen zijn die wat wijder geöriënteerd zijn, dan vraag ik ze te denken aan de simpele zuiverheid van "The Beggars Opera" of de "koeiejongens-eerlijkheid van "Country Western" om een idee te hebben van wat in menige "Njo" en "Tjih" omging op de "Bühne" van de kajoe-kapok en atap toneeltjes in Deca Park en Luna Park, Sudi Mampir en Kwitang, waar men gewoon echt zichzelf mocht zijn als artist en niet langer Slag bij Nieuwpoort-Nederlander hoefde te zijn.

En zingen vanuit de bodem van je hart. En dat was vaak een erg oud hart, weetje. Kijk maar naar de naam van De Viso. En besef dat de De Viso's en de Siso's en de Da Cunha's al in de Armada's van de Conquistadores over alle Zeven Zeeën zwermden voorbij elk Einde van de Wereld. Ze vallen wel mee, die lui, ze vallen tóch wel mee. En als zo'n jongen een liedje-vanverlangen maakt, ongeacht waarop, dan is het zuiver en echt. Dus mooi.

Na deze tjerita pandjang: hier de bijdragen:

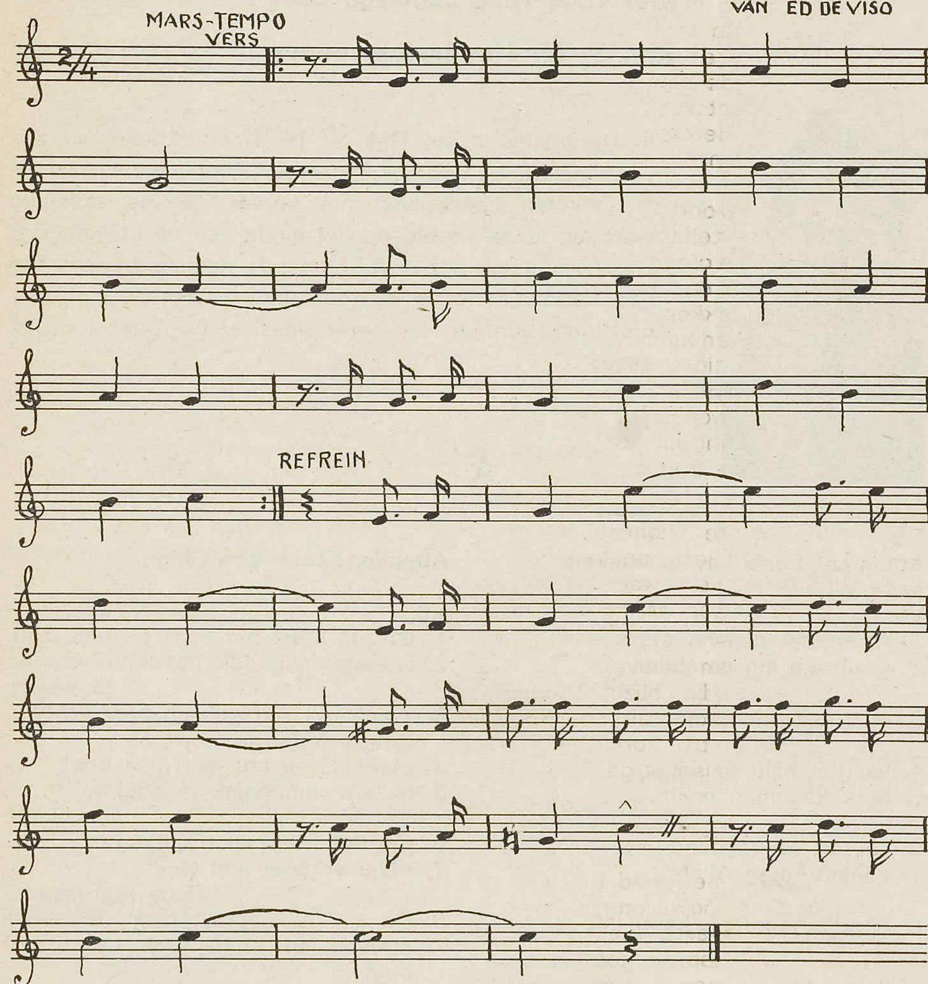
OPGEDRAGEN AAN TJALIE

De beste medicijn
Tegen lichaamsstoornis, hartepijn
Is herinneringen te herleven,
Alsof weer echt te beleven:
Dat mooie land en jeugd,
Zonneschijn en vreugd.
Maatje-lief in sarong en kabaja,
Mangga's, doerian, papaja.
De baby, goerita's en pòppòhs,
Sapoe lidi, kòlòng, mòmmòhs.
Hansop en blote voetjes
Bruine en blanke snoetjes.
Licht en schaduw buiten,
Waar vogels fluiten.
Zon, zonder hoedje of pajong;
Mandi met een gajong.
Regens en de pantjoeran,
Spelen op de èmpèran.
Een kurk en òngòs,
Die verliest krijgt een bringòs,
Zo was Zwarte-Pieten met kaarten.
De Chinezen hadden staarten.
Castorolie, bij voorbaat gillen;
Boeloe-boeloe, pak op je billen.
Paarden, rijtuigen en bendys
Voor de goedang het rek met gendi's.
Lajangans, kolors pedot,
Gevallen fruit di makan tjodot.
De plajangan weer thuis van de stad,
Brengt voor ieder wat;
Tangkoeweh, het "leitje" terug van tante Jet.
Zij komt logeren, wat een pret.
Picnics naar Zuiderzee-strand,
De Indische Oceaan, 't warme zand.
De tentwagen, getrokken door vierspan;
Lempers, ketoepat, minoeman.
Er waren toen geen auto's,
Wel gendohs in gebloemde oto's
Overal gonzende passars van bedrijvigheid;
Baba-gemoh, zijn lijvigheid;
Zoete broodbollen,
Olijke grollen!
Es-poeter, taart niet te vergeten,
Lekker dikgegeten;
Vroeg op, vroeg naar bed,
Was de Wet.
Knusse goeling en de klamboe,
Slamat tidoer zegt lieve baboe.

Saja Sadja, 1895

SAMBAL-ODE

(ODE OF LOFZANG OP SAMBAL)

SAMBAL - ODE
(ode of lofzang op sambal)

1. *Ik bleef als baby veel te klein*
De dokter moest zich ermee bemoeien
Maar door sambal als medicijn
Kon ik tot groter lengte groeien

2. *Met buikpijn is 't vaak te raar*
Dat moet je 'n keer maar ondervinden
Alleen met sambal speel je 't klaar
En zal het kauwsel beter ontbinden

REFREIN:
Sambal oelek, sambal badjak
Sambal glèdèk, sambal roedjak
In je nasi, brood of soep of ajam bali
Sambal blijft altijd - enak sekali

3. *Een meisje ging met mij in zee*
Maar 'k wist niet hoe ik haar moest kussen
Sambal bracht me op 'n idee
Zo kon ik liefdesvuurtjes blussen

4. *Door sambal raak je doorgaans rood*
't Maakt je zalig, vief en high
Daarom is sambal m'n dagelijks brood
Voor moedelozen 'n ommezwaai

REFREIN:
Sambal oelek, sambal badjak
Sambal glèdèk, sambal roedjak
In je nasi, brood of soep of ajam bali
Sambal blijft altijd - enak sekali

5. *Zij, die me hierin niet geloven*
Wil ik graag de mond vol smeren
Door sambal raak je ondersteboven
Dus eet meer sambal - dames en heren

REFREIN:
Sambal oelek, sambal badjak
Sambal glèdèk, sambal roedjak
In je nasi, brood of soep of ajam bali
Sambal blijft altijd - enak sekali

Tekst en muziek van Ed de Viso

Wie intussen mocht denken dat de componist van zo'n eenvoudig liedje als musicus wel niet veel te betekenen zou hebben, dient er toch wel nota van te nemen dat Eddie de Viso (geboren in 1905) als trompettist en saxofonist en leider van diverse bands optrad in de 20er en 30er jaren. O.a. in de Hotel S. S. band en het Swimming Bath Orchestra in Zwembad Tjikini te Batavia, en in The Blue Rhythm Kings te Soerabaja. In de "zwijgende Indische massa" zit over de hele linie meer talent dan men in Holland beseffen kan en wil......

(Vervolg "Mahameru")

port, wat al na een uur kwam in de vorm van een taxi, ook wel oud, maar toch een "luxe-model" vergeleken met het vehikel wat ons naar boven had gebracht, en "maar" 27 jaar oud. En de chauffeur bleek bereid om ons "in charter" niet alleen helemaal naar Malang te brengen (waardoor wij in Tumpang niet behoefden over te stappen) maar daarna zelfs helemaal met mij naar Pasuruan te rijden. Dat "charter" evenwel een rekbaar begrip is bleek toen we onderweg nog ettelijke passagiers oppikten die mede profiteerden van de onverwachte kans om "langsum" naar Malang te kunnen rijden. Wat wij uiteindelijk met ons vijftienen (!) veilig bereikten.
En toen kwam het afscheid van mijn jeugdige Malangse vrienden, zonder wie het niet mogelijk was geweest deze tocht te volbrengen. Van het begin tot het einde waren zij allemaal opgewekt, vriendelijk, met gevoel voor humor, en boven alles hulpvaardig. De ontmoeting, en het samen optrekken met deze jonge Indonesiërs was voor mij misschien wel een even grote voldoening als het bereiken van de top. Saluut, Jono, en Eddy, en Tonny, en Totok, en Judy, en Her, en Hassan! Thanks for everything, en met jonge mannen zoals jullie "Indonesia cannot go wrong".
Een laatste foto, allemaal bij elkaar met volledige bepakking, en toen liet ik ze achter, wuivende tot ik uit hun gezicht was verdwenen.
En nu, als ik de trotse Mahameru weer zie staan, hoog boven de omringende bergen, is er geen uitdaging meer, maar wel een knipoog van verstandhouding: ik weet beter dan ooit hoé hoog hij wel is; en **hij** weet dat **ik** dat weet, omdat ik het zelf heb kunnen beleven.
Mahameru en ik: ouwe jongens!

H.M.C.P.

Afscheid van TANAH AIR

Van een afscheid was er in mijn gevoel eigenlijk weinig sprake en zou dit beter te vergelijken zijn met een geforceerde vlucht. Aangezien ik bij de A.P. en bij 't Knil heb gediend, was dit voor mij een bittere noodzaak, en moest ik binnen 14 dagen in 't geheim mijn stukken voor overtocht naar Nederland klaarmaken. Afscheid nemen van mijn geboorteplaats Mr. Cornelis en van 't goede oude Batavia bestond alleen uit een laatste groet aan de graven van mijn vader en dochter, slachtoffers van de laatste oorlog. Er was verder geen tijd voor sentimentele bezoeken aan oude bekende plekjes, waar je je jeugd had doorgebracht of aan de scholen, die je had bezocht (K.W. III, P.H.S. en Pams.)

Het zou trouwens toch maar tegenvallen, omdat zovele "bevrijdingseenheden" de schoolinventaris en daarmee haar karakter volkomen vernield hadden en de gebouwen uitgewoond achterlieten. Mijn vrienden collega's waren mij al in de vlucht voorgegaan, of waren niet te bereiken, terwijl mijn Indonesische collega's de laatste tijden omgang hadden vermeden, zodat ik van geen van beiden afscheid hoefde te nemen. Het wrange gevoel kwam in mij op, dat ik als vreemdeling mijn vaderland moest verlaten en dit nooit meer zou terugzien, daarvoor was de stemming toen al merkbaar vijandig. Je probeerde natuurlijk door een stoere houding en van "wat kan mij dat schelen" je figuur een beetje te redden, maar 't inwendige weeë gevoel was niet te onderdrukken.

We wisten allemaal wel, dat dit zo moest gebeuren en dat we van de regen in de drup zouden komen, alleen de manier waarop alles in z'n werk ging was stotend en beschamend.

Soms probeerde je jezelf wijs te maken, dat je nog eens zou terugkeren, omdat dit in de Djojobojo was voorspeld en 't een kwestie van tijd zou zijn. Voorlopig was 't harde feit daar en had je dit maar te aanvaarden. De dagen kropen dan ook om in een geagiteerde en gedwongen stemming, want men had mij van bevoegde zijde aangeraden mij zo min mogelijk te laten zien, dan alleen voor strikt noodzakelijke dingen in uniform en goed bewapend.

De dag brak dan eindelijk aan, dat wij in een soort van convooi naar Priok vertrokken en ging dit zoals velen wel weten dwars door de stad en bijna met dezelfde vaart als destijds in de bersiap-periode uit angst voor snipervuur. Toch zag ik aan de toestand van de wegen en pasars al, dat er een gezagswisseling had plaatsgevonden, en begon 't weer te lijken op de

lees verder volgende pag., 3e kolom

De voorspellingen van Ronggowarsito (III)

voor Tong Tong uitgelegd door

RM. S. Tri Tjondrokoesoemo

In Hoofdstuk III zet RM. S. Tri Tjondrokoesoemo zijn vertaling van de voorspellingen van Ronggowarsito voort. De teksten beschrijven het verval van de zedelijke waarden in de wereld op het einde van de beschaving. Het is mogelijk dat in de komende nummers af en toe een hoofdstuk wordt overgeslagen, omdat de mail ons niet tijdig bereikte. De serie wordt echter beslist voortgezet.

Attention! Perlu kawigatosaken: pada VII.

VII.
1. Amenangi djaman édan,
2. éwuh aja ing pambudi,
3. milu édan nora tahan,
4. jén tan milu anglakoni,
5. boja kaduman mélik,
6. kaliren wekasanipun,
7. dilalah kersa Allah,
8. begdja-begdjané kang lali,
9. luwih begdja kang éling lawan waspada.

VIII.
1. Samono iku babasan,
2. padu-paduné kapéngin,
3. enggih- mekoten Man Dhoblang,
4. bener ingkang angarani,
5. nanging sadjroning batin,
6. sadjatiné njamut-njamut,
7. wis tuwa arep apa,
8. muhung mahas ing ngasepi,
9. supaja ntuk pangaksamaning Hyang Susma.

IX.
1. Béda lan kang wus santosa,
2. kinarilan ing Hyang Widhi,
3. satiba malanganéja,
4. tan susah ngupaja kasil,
5. saking mangunah prapti,
6. Allahu paring pitulung,
7. marga samaning titah,
8. rupa sabarang pakolih,
9. parandéne masih taberi ichtijar.

Attention Zeer gewichtig';

VII.
1. De tijd komt dat alles bezeten lijkt,
2. Onbegrijpelijk de betekenis er van te weten,
3. Want, om zelf gek en bezeten te zijn, is tegen je wens en wil,
4. Maar als je het niet mee doet,
5. Is het onmogelijk je deel te verkrijgen,
6. Op het laatst lijdt je honger,
7. Maar vergeet niet Gods Rechtvaardigheid,
8. Dit is: Die handelt naar verkeerde streven en krijgt toch een groot deel,
9. Maar die Gods wegen niet vergat krijgt een nog grotere geestelijke behagelijkheid.

VIII.
1. Dit is een biecht van de Schrijver,
2. Feitelijk hij verlangt ook naar een deel,
3. Dit is werkelijk zo, goede Vriendjes,
4. Voor degeen die hem er van verdenkt,
5. Maar diep in zijn hart is hij overtuigd,
6. Dat dit alles onmogelijk is voor hem,
7. Want hij is al oud,
8. Het is beter de stille natuur binnen te treden,
9. Om vergiffenis en rust te verkrijgen van God.

IX.
1. Wie steeds de goede weg bewandelt,
2. Met Gods zegen,
3. Wat gebeuren mag, hij vindt zijn weg,
4. Voor hem is het niet moeilijk om inkomsten te verkrijgen,
5. Door Gods wil en zegen,
6. Hij verkrijgt hulp van de Almachtige,
7. Vergeleken bij de andere,
8. Is zijn geluk bestendig,
9. Toch hij is nog vlijtig om door te werken.

X.
1. Sakadaré linakonan,

2. mung tumindak mara ati,
3. angger tan dadi prakara,

4. karana wirajat muni,
5. ichtijar iku jekti,

6. pamilihing rèh rahaju,

7. sinambi budidaja,

8. kanthi awas lawan éling,
9. kang kaésthi antuka maramaning
Suksma.

XI.
1. Ja Allah, ja Rasululah,

2. kang sipat murah lan asih,
3. mugi-mugi aparinga,
4. pitulungan kang anartani,
5. ing alam awal akir,

6. dumunung ing gesang ulun,
7. mangkya sampun awredha,

8. ing wekasan kadi pundi,

9. mila mugi wontena pitulung Tuwan.

XII.
1. Sageda sabar santosa,

2. mati sadjroning ngaurip,
3. kalis ing rèh aru-ara,
4. murka angkara sumingkir,
5. tarlèn meleng malat sih,

6. sanityasèng tyas mamasuh,
7. badharing sapudhendha,
8. antuk majar sawatawis,

9. bo-**Rong** ang-**GA** su-**WAR**-ga mè**SI** mar**TA-ja.**
(RONGGAWARSITA)

X.
1. Zijn streven naar alles hoe klein maar ook van waarde,
2. Hij doet het met liefde,
3. Als het maar met de wet strookt,
4. Maar het motto:
5. "Arbeit adelt" is het beste standpunt
6. En goed gekozen naar geestelijk geluk
7. Daarnaast het streven naar goede doeleinden,
8. Met innerlijk gebed en bewustzijn,
9. Om Goddelijke zegen te verkrijgen voor de ziel,

XI.
1. O God, die eens Uw Bode hebt gezonden,
2. Die groot en rechtvaardig is,
3. Moge U Uw zegen uitstorten,
4. Uw Hulp geven aan deze wereld,
5. Die nuttig is. Voor het Heden en het Hiernamaals,
6. In mijn tegenwoordig leven,
7. In het bijzonder aan ons ouden van dagen,
8. Hoe zal mijn zielslot wezen, in mijn laatste dagen,
9. Wees God steeds met ons, Amen.

XII.
1. Opdat wij geduld hebben en standvastig zijn in ons geloof,
2. Dat betekent: Sterven in het leven,
3. Laat ons vrij zijn van zondige wegen,
4. Ook slechte lusten,
5. Zegen ons met vergeving en wijsheid,
6. Opdat ons hart rein blijve,
7. Vrij van verleiding en kastijding,
8. Zodat wij gevrijwaard worden van geestelijke straf,
9. Wij geven ons over aan Uw Goddelijke Dood.
(bo-**RONG** ang-**GA** su-**WAR**-ga me-**SI** mar-**TA**-ja: (RONGGAWARSITA)

(vervolg: "Afscheid van tanah air")

eerste maanden der Japanse bezetting, vrijheidsroes zonder te werken.
De Priokweg had nog niets van zijn oude glorie verloren en 't wegdek was nog steeds (op enkele lappen na) in prima conditie, dank zij een concurrentie tussen B.P.M. en Socony, die beiden hun aandeel erin geleverd hebben.

Aan de kade, welke weet ik niet meer, lag ironisch genoeg, het s.s. Asturias van de Engelsen, die zo daadwerkelijk hadden meegeholpen aan onze ellende. Een mailboot omgebouwd tot troepentransportschip, door de Nederlandse regering gehuurd om de evacué's uit Indonesië (ik wil me niet tot repatriant rekenen) naar Nederland te transporteren. Ze droeg de sang merah poetih aan haar voormast (wat uiteraard een internationaal gebruik is) en lag voor een onbekende schuit met het ruggegraatloze rood-wit-blauw versierd. Ik hield me aan boord schuil, zodat ik het laatste pijnlijke moment van vertrek gelukkig niet heb meegemaakt. Er werd gelukkig geen Wilhelmus gespeeld, want dat zou slaan als een tang op een varken, maar 't meer toepasselijke "Anchors away". Fijngevoeligheid van de Brit? Ik kon 't niet aannemen, na mijn jarenlange ervaring met dit volk. De route ging buitenom door Straat Soenda naar Colombo, zodat ook het normale "verlof" idee niet in je opkwam.

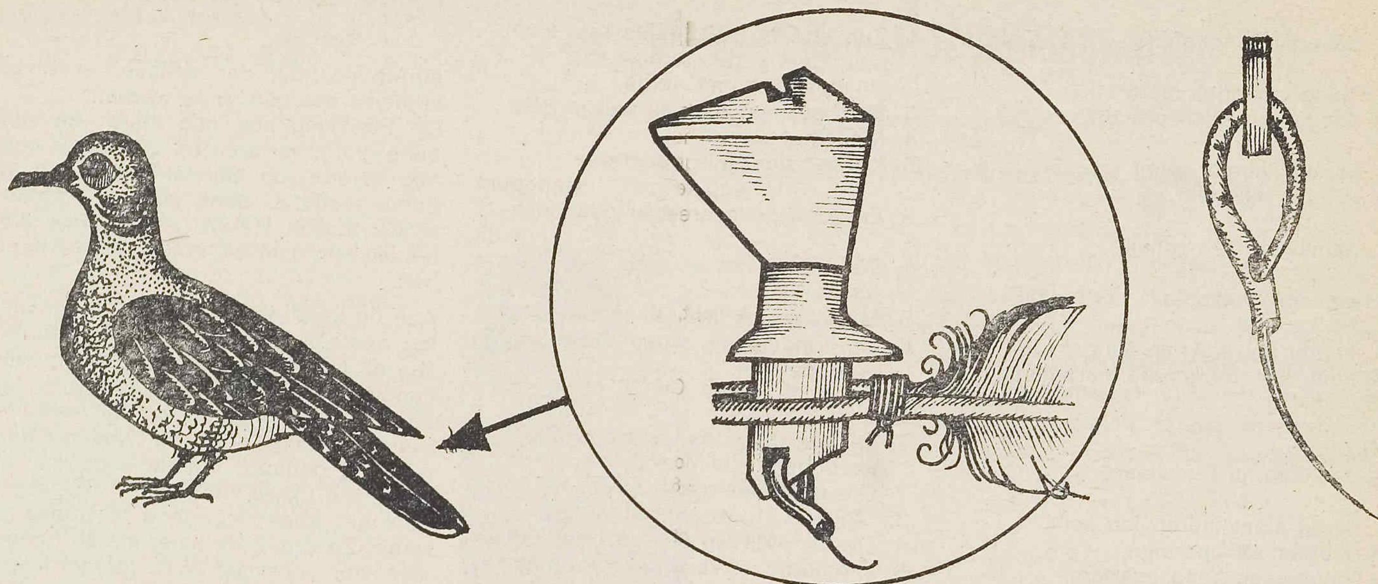
Misschien is dit epistel te wrang ingekleed en deugt het niet voor plaatsing
Selamat Berpisa.

Klein

P.S. Erg laat geplaatst zoals je ziet, Klein. Maar een kalm en eerlijk stukje "Saluut" veroudert nooit! - Red.

Alleen met bami eten heb ik last van mijn haren......

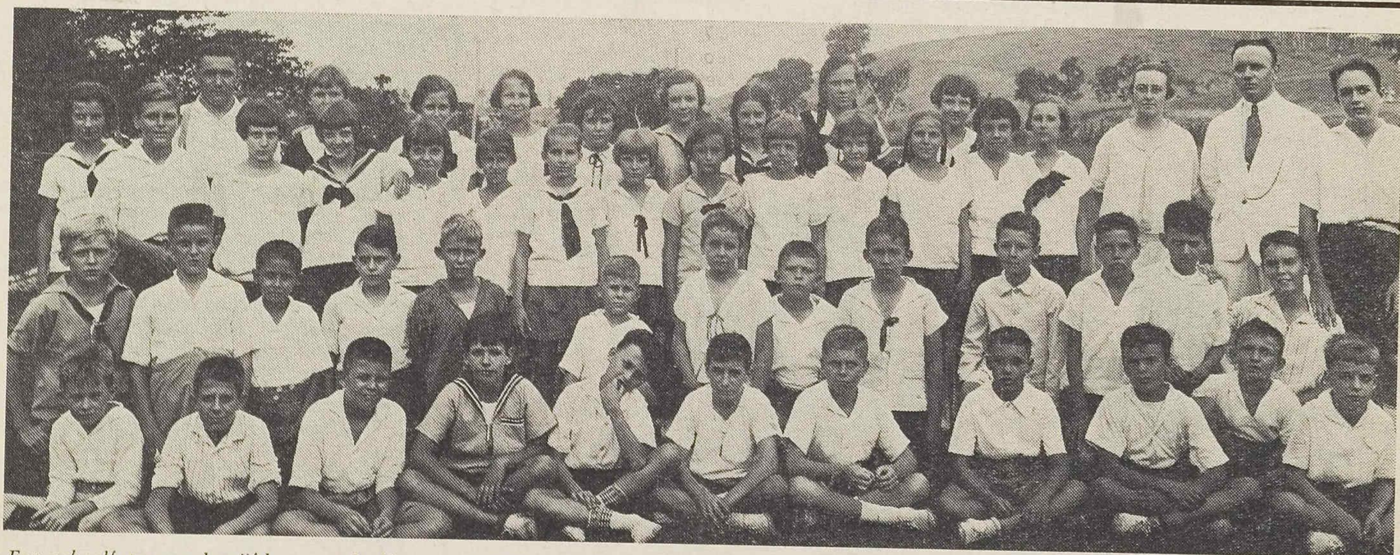
Met een lading artikelen voor onze toko kwam ook een partijtje **sawangans** mee, zg. duivefluitjes, die in heel Z.O. Azië aan de staart van duiven worden bevestigd, waardoor bij het vliegen zóveel wind door de fluitjes blaast, dat er een fluitend geluid door ontstaat. Velen onzer hebben dat gefluit wel eens gehoord, maar nooit geweten hoe "de fluit aan de duif zat". Bijgaande tekening maakt dat duidelijk. Want ook dit vermaak werd in Indonesië zó vaak beoefend, dat ook heel wat Indische Nederlanders er ervaring mee gehad hebben, zodat we vrij gemakkelijk iemand konden vinden, die ons de werking kon uitleggen en het materiaal kon overleggen waarmee wij bijgaande tekening konden laten maken.

De tekening laat de twee grote staartveerpennen zien in de stuit van de duif, waartussen het fluitje wordt geklemd met de fluitopening in de richting van de kop. De twee veren worden vervolgens met een stevig garen wat vaster aan elkaar gebonden (door velen worden de twee pennen met een paar steken aan elkaar vastgenaaid), hetgeen **geen** pijn doet omdat de naald door het hoorn van de slagpen gaat). Vervolgens wordt door het gaatje in de fluit de "nerf" van een andere veer gehaald zoals de laatste tekening duidelijk laat zien.

Het fluitje hindert de duif in geen enkel opzicht en we geloven dat de vogel door zijn snelle vlucht het fluitend geluid "achter zich laat", althans ook dáár geen last van heeft. Men zegt dat duivenbezitters hun eigen duif aan het geluid van de fluit herkennen, maar voor leken lijken al die fluitgeluiden precies op elkaar.

Wij hebben allemaal wel eens duivenliefhebbers met hun duiven bezig gezien en b.v. waargenomen dat ze door met een duif in de hand klapperend te zwaaien ("kèplèk") andere duiven lokken. Het is ook in Indonesië een enorme liefhebberij, waarbij men verbazingwekkend veel geld overheeft voor allerlei speciale duiven. Wie van onze lezers zou er meer over kunnen vertellen?

De sawangans zijn in onze Toko te koop **voor *f* 3,50 per 2 stuks incl. porto.** Als curiositeit zijn ze echt wel de moeite waard te bezitten en om er eventueel wat over te vertellen aan Hollandse duivenliefhebbers. We hebben er een hoogst enkele bij met een dubbelfluitje en zelfs één met een driedubbelfluitje. De voorraad is echter zeer beperkt en eventueel zullen late bestellers een paar weken moeten wachten tot wij nieuwe aanvulling hebben.

Een schoolfoto van de vijfde en zesde klas van de "Heuvelschool" (Heuvelterrein Nieuw-Tjandi, Semarang) omstreeks 1925, die werd ingezonden door Mevr. M. v. Prehn Wiese-Barendregt in Bennekom. Zij wist zich nog veel namen te herinneren: zusjes Kousbroek, Henny en Imy van Dongen, Anna en Marietje Barendregt, Diny en Ineke Jaeger, Ineke Everaarts, Joke Bok, Henny Wirix, Marijke Keller, Elly en Anneke Holtzapfel, ? Hoogkamer, Willy van Schaik, Van de jongens: Kees Bok, ? de Vries, Paan v. Doorn, Henk Assink, Tonny Koreman, Jan Sillevis, Lodewijk Storm v. 's Gravenzande, Louis v. Son, Op de achterste rij: de Heer Zwaan, hoofd der school en Mej. Zimmerman. Misschien kunnen oud-Semarangers zich nog meer namen herinneren.

Ons netwerk van hulp

Zoals uit de hier volgende lijst blijkt, is de "response" op onze opwekking om zo mogelijk over heel Nederland een netwerk te spinnen van "helpers-in-de-nood" voor Indische mensen die in ernstige moeilijkheden zijn geraakt, vrij royaal geweest. Bij de meesten is de trek om direct aan de slag te gaan, heel groot gebleken. "Geef maar een lijstje adressen op, Tjalie!" schreef een dame, zelf al zeventig, "ik draai voor alles nog wel op!"

Maar hier zit toch wel een moeilijkheid die wij allemaal heel goed uit ervaring kennen. Al sinds Indië: **"Indische mensen klagen hun nood zelden of nooit"**, of alleen aan heel oude, vertrouwde sobats. Men geneert zich er gewoon voor. En veel van de in Nederland heel normale vormen van op allerlei manieren zijn nood etaleren, die men hier als vanzelfsprekend of logisch ziet, vinden Indische mensen beschamend. En wij geven toe: veel jammerende klachten zijn inderdaad overdreven, maar we mogen nooit vergeten dat door het continu in behandeling nemen van zulke klachten heel wat organisaties zijn ontstaan, die veel humaan werk mogelijk hebben gemaakt. Wat zou er bij **ons** kunnen onstaan? Laat ons in elk geval **beginnen.** Ook al hebben wij nog geen mensen die om hulp hebben gevraagd, we kunnen in ons blad onze hulp **aanbieden.** Als onze lezers deze namen onthouden, **want je kan nooit weten hoe slecht het in de nabije toekomst ZOU KUNNEN GAAN,** weet U in elk geval nu al een adres in uw buurt, waar U altijd kunt aankloppen voor hulp. Hier is a.h.w. een kleine tongtong aan de huisdeur gehangen; hier is men paraat en helpensbereid. **Maak contact!**
Tjalie heeft overigens één adres - heel ver van U vandaan misschien - waar U eventueel op bezoek kan gaan voor een eerste kennismaking. Hij heet M. F. F. (Max) de Kock en hij woont Leenheerstraat 19, Brunssum, Limburg. Tachtig jaar; zijn vrouw, Indonesische, 78. Beiden vaak ziek. Altijd alleen, althans onbezocht. Altijd in de oedik of zelfs de oetan gewoond, kleinlandbouwer, broodjager, altijd "berdiri di kaki sendiri", NU NOG, maar op deze leeftijd kan de verlatenheid soms erg opbreken. Wie daar in de buurt kan 'ns een keertje mampir?
Intussen volgt hier onze **erelijst** van vrienden in de nood. Ik hoop dat er op den duur werk voor ze kan worden opgebouwd. Géén liefdeswerk, géén kassianwerk, **dat begrijpt U goed, ja?** Maar "adik-schap". En nu aan de slag. Met deze lijst:

Amsterdam
H. Leroy, Jan Evertsenstr. 363-6, Tel. 020 - 13 61 66. L. Gerrissen-Hofmeister, Het Breed 501, Tel. 020 - 27 55 55. E. A. Bastiaans, Grubbehoeve 181, Tel. 020 - 98 17 61 ná 6 u. n.m. H. Leidelmeijer-Lamsana, Anton Waldorpstr. 67[1], Tel.020 - 15 60 48.
Aerdenhout
N. Hoekstra, Postbus 16, Tel. 023 - 24 24 53.
Alkmaar
Mevr. H. M. C. Meijer-v.d. Berg, Anna v. Burenstr. 8, Tel. 02200 - 1 56 35.
Amersfoort
Dr. Ir. R. R. Vierhout, Verdiweg 307, Tel. 03490 - 2 98 72.
Bergen op Zoom
Mevr. Mart. Lemette, Grote Beerstr. 1, Tel. 01640 - 3 57 89.
Beuningen
Mevr. J. E. Burgers-Monsantofils, Christinastr. 23, Tel. 08897 - 19 83.
De Bilt
M. Baert-Hessing, Abt. Ludolfweg 5, Tel. 030 - 76 14 36.
Bilthoven
Mevr. M. v.d. Wijngaard, Leyenseweg 93, Tel. 030 - 2660.
Boskoop
M. Hesselink, Kievitstr. 6, Tel. 01727 - 29 82.
Delft
V. Wilson, Haydnlaan 108, tel. 015 - 14 07 63
Dongen
S.R. de Leeuw-Hoorn, Oude Baan 93, Tel. 01623 - 29 01.
Dordrecht
Mevr. H. Huisman-v. Voorden, Javastr. 2, Tel. 078 - 4 32 77.
Ede
F. E. C. de Viso, Oude Kerkweg 4, Tel. 08380 - 1 78 80.
Groesbeek
J. D. B. Hessing. Cranenburgsestr. 10, Tel. 08891 - 15 63.
Gouda
Mevr. J. F. Bruins, Gedenklaan 54, Tel. 01820 - 1 80 91.
Haarlem
Niggebrugge, Romestr. 29, Tel. 023-33 76 63.
Heemstede
Mevr. Praaning, Willem Pijperlaan 16, Tel. 023 - 28 41 26.
Den Haag
E. Mutter, Lisztstr. 77, Tel. 070 - 25 95 02. M. Brassinga, Zonneoord 224, Tel. 070 - 67 56 64. Rob J. v. Meerten, Laan van Meerdervoort 505, Tel. 070 - 46 17 97.
Naarden
I. Bossert-Vuyk, H. v. Eijckenstr. 20, Tel. 02159 - 4 12 55.
Nieuwerkerk a/d IJssel
L. Overlack-v. Druten, K. Onnesstr. 25, Tel. 01803 - 26 18.
Leiden
E. van Diggelen, Pres. Steynstr. 38 A., Tel. 01710 - 3 48 47.
Leiderdorp
L. Stritzko-Golder, Langendijkdreef 130, Tel. 01710 - 9 38 27.
Leersum
J. M. Antonisse, M. C. Verloopweg 60[1], Tel. 03434 - 32 79.
Oss.
Mevr. Makkes, Oude Molenstraat 104, Tel. 04120 - 2 35 03.
Renkum
J. G. Boelsums, Gelria 13, Tel. 08373 - 36 12.
Rotterdam
M. Brouwer-Roeloffs, Cipreslaan 90. Mevr. Bertrand, Foeliestr. 70, Tel. 010 - 16 60 58. Mevr. I. X. de Graaff-v. d. Geugten, Toscalaan 99, Tel. 010 - 16 05 74. G. Hoffmann, Planetenlaan 73, **Spijkenisse,** Tel. 01880 - 1 44 78.
Soest
J. L. Antheunisse, Wieksloterweg 73 OZ. Tel. 02155 - 1 35 32.
Utrecht
A. H. Venneman-Hendriks, Santiagodreef 30, Tel. 030 - 61 64 77 (na 13 uur.)
Yolanda van Akkeren, Dalwijcklaan 5, Tel. 030 - 44 25 43.
W. E. Arnold, Falklanddreef 70, Tel. 030 - 61 30 12.
Drs. J. v. Daalen, Mauritsstr. 91, Tel. 030 - 51 40 23.
Voorburg
Tilly v. Oordt-Catalani, Essesteynstr. 183, Tel. 070 - 86 37 51.
Wageningen
A. du Marchie Sarvaas- van Dam, Sleedoornplantsoen 13, Tel. 08370 - 1 25 46.
G. Pech, Aan de Rijn 12, Tel. 08370-82328 (zaak) - (huis 08370 - 1 15 39)
Zeist
Mej. C. Kooiman, Midland 108, Tel. 03404 - 1 11 42.

SOJA, LUCERNE, ALFALFA

Het is je waarschijnlijk niet bekend, dat in Lucerne (Alfalfa) procentsgewijs meer eiwit zit, dan in de sojaboon. Alfalfa wordt veel gekweekt als veevoeder in Amerika en in Europa.
Tot voor kort kon alleen het vee het eiwit eruit halen, en wij krijgen het eiwit, door hun vlees te eten. Maar nu is men erin geslaagd, om het eiwit uit de Lucerne af te scheiden en dit tot biefstuk en andere vleesprodukten te verwerken, die door de toevoeging van smaak- en kleurstoffen in niets van echt is te onderscheiden.
Dus ik denk, dat boeren in Nederland en in Europa meer zullen overgaan tot de verbouw van Lucerne, dan van kedelee.
Ik las hierover kort geleden in The Christian Science Monitor. Heb helaas het artikel niet bewaard. Alfalfa groeit algemeen in Europa en Amerika. Het eiwit spint men tot garens, die tot weefsels worden gemaakt, waaruit dan de biefstuk wordt gemaakt. Zo heb ik het uit het artikel begrepen.

F. F. Hornung.

Dank voor dit korte nieuwtje, hoe kort ook. Laat ons wijs zijn en verder vooruit kijken. Ecologen maken zich ernstig bezorgd over de tijden van mogelijke oogstmislukkingen, waarin de overvloed van heden misschien niet te krijgen is. En men het betreuren zal niet tijdig "wakker" geworden te zijn voor groter aandacht voor fundamentele wijzigingen in de basis-voeding. Er zou wel eens een tijd kunnen komen dat de eiwit-houdende planten eerste levensconditie worden - en nuttig is de bevolkingsgroep die voor zulke tijden geprepareerd is......
Men volge Hornungs voorbeeld en knippe uit kranten en tijdschriften berichtjes en artikeltjes over dit onderwerp en sture ze toe aan de redactie. Kijk óók vooruit voor adiks, die er nooit tijd of aandacht voor hebben.

MIJN KORTE LEVEN OP BALI (V)

door LILIAN DUCELLE

WAARDEVOLLE ADVIEZEN VAN EEN VRIENDELIJKE BUUR

Je kunt op twee manieren je moede ledematen rust geven: door ze uit te strekken op een koele tikar of door ze genoeglijk op te trekken en in elkaar te strengelen op een Balinees bamboestoeltje. Deze laatste manier verkies ik boven de eerste. Zo zit ik elke middag na gedane arbeid, intens te genieten van een zonsondergang, waar elke technicolorfilm een puntje aan kan zuigen. Je ziet een paar late katjers vlak voor je voeten opvliegen, zwermen mussen uit de sawahs opstijgen, waar ze de hele dag de vogelverschrikkers het leven zuur hebben gemaakt en de bemodderde tani's met de patjol over de schouder huiswaarts keren.

Vandaag is mijn stemming niet zo rooskleurig als de avondlucht. Dat komt, omdat de katjang op het veld me dwars zit. Volgende week moet ik oogsten en nu nog zitten dag aan dag de varkens en kippen van de buren de rijpe noten om te woelen en op te vreten. En je kunt onmogelijk de hele dag achter de beesten aan zitten. Daar is het land te groot voor.

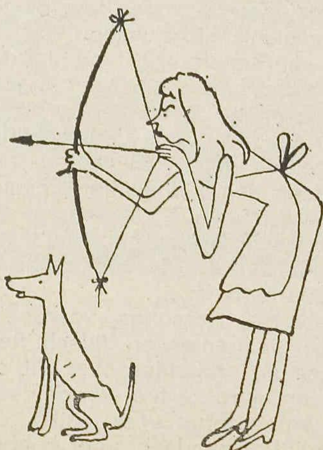
Daar komt Roesli, een van de buren, het paadje opgewandeld. Roesli is geen Balinees, maar een Padanger en hij maakt (lelijke) rotankorfjes, die hij tegen hoge prijs op de passar verkoopt. Hij is van veel dingen op de hoogte (zegt hij) en geeft graag ongevraagd advies.

"Wat kijkt U vandaag boos, juffrouw", zegt hij.

"Varkens", zeg ik veelbetekenend en wijs met mijn kin naar een logge, grijze massa, die ijverig tussen de bedden scharrelt.

"Ja", zegt Roesli meewarig. "Ik zie U altijd smijten, smijten en het helpt niets. Waarom gebruikt U ook geen pijl en boog?"

Eerst versta ik hem niet zo goed, maar hij bedoelt het heus: pasang dengan panah. Het is wel een goed idee, je kunt zo'n beest behoorlijk gevoelig raken; een kwestie van een beetje

oefenen. Robin Hood leerde het ook niet in één dag.

"Doen ze dat op Sumatra?"

Volgens Roesli is Sumatra het land van de practische uitvindingen en hij is gaarne bereid zijn inventies met me te delen. Waarom ik geen kippen houd?

"Later", zeg ik vermoeid. "Later, eerst die katjang weg èn de varkens. Bovendien moet ik nog een kippenhok maken en bamboe is zo duur, dat zo'n kippenren wel evenveel zal kosten als mijn huis."

Roesli schudt meewarig zijn hoofd. "U moet Uw kippen n o o i t opsluiten in een hok." beweert hij serieus. "Dan krijgen ze kippenziekte en gaan ze allemaal dood."

"Als ik ze laat rondlopen, lopen ze allemaal weg of worden allemaal gestolen", antwoord ik bitter.

Roesli lacht. "Weet U niet, hoe U kippen moet houden? Ik zal het U vertellen. In Karangasem had ik een vriend, die 200 kippen hield. Prachtige, gezonde beesten. Hij heeft er nooit eentje gemist. Weet U, hoe hij deed? 's Morgens sloeg hij op een bamboe tong-tong, dan kwamen alle kippen uit de bomen of struiken of waar ze die nacht op het erf hadden geslapen, en dan gaf hij ze te eten. Daarna joeg hij ze van zijn erf af."

"Joeg hij ze weg?" vraag ik ongelovig.

"Ja juffrouw, hij j o e g ze weg. Die oesir samasekali."

"Gezellig", vind ik. "En waar gingen die kippen dan naar toe?"

"Naar andere erven of naar de tegallans."

"O", zeg ik, "dus hij joeg ze weg naar de erven en de tegallans van de buren".

Roesli negeert deze opmerking. " 's-Avonds om 6 uur sloeg hij weer op de tong-tong en dan kwamen ze alle 200 weer aan. Er heeft er nooit één gemankeerd, want ze wisten, als de tongtong slaat, dan krijgen we te eten. U moet de kippen dus wennen aan het geluid en aan geregeld eten. Dan komt de rest vanzelf in orde. Een kip, die vrij rondloopt, krijgt nooit kippenziekte en bovendien heeft U geen last van vuiligheid."

"O",zeg ik. "En waar leggen ze de eieren? Moet ik niet af en toe op de tong-tong slaan, om ze eraan te herinneren, dat ze een ei moeten leggen op m ij n erf?"

Roesli kijkt me aan met een blik, die duidelijk verraadt, dat hij me een kleingeestig mens vindt.

"Ach, waarom zoudt U zich druk maken om de eieren? Eieren zijn toch zo goedkoop hier. Een kwartje per stuk maar en U bent toch alleen, dus heeft U niet veel nodig."

Ik vraag maar niet meer, waarom ik dan in hemelsnaam kippen zou moeten houden als het toch niet om de (goedkope!) eieren te doen is. Het kan dan ook niet anders, of die snuggere vriend van Roesli hield zijn 200 kippen om de buren te pesten!

Maar dat van die pijl en boog is toch geen gèk idee, vindt U niet?

Lilian Ducelle

UITDRUKKELIJKE MEDEDELING

Het TIJDSCHRIFT Tong-Tong staat in geen enkele relatie tot de STICHTING Tong-Tong die de pasar malam organiseert. Dit is een zelfstandige organisatie waar ons blad geheel buiten staat. Zoals gebleken is leidt de naamsovereenkomst tot misvattingen. Betalingen voor abonnement, toko of boekhandel Tong-Tong UITSLUITEND op gironr., 6685. Stortingen op andere rekeningen moeten wij als niet gedaan beschouwen. Dir. Tong Tong bv.

Minimum *f* 6,— van 1 tot 3 regels; per regel meer, *f* 2,50 meer.
Voor niet-abonnees dubbel tarief.
Maximaal aantal regels 6.
Voor advertenties onder nummer *f* 2,— meer voor opzenden van ontvangen brieven.
Voor opzenden brieven onder nummer naar het buitenland totaal *f* 3,— meer.

Bij brieven onder advertentienummer:
DIT NUMMER OP DE ENVELOPPE IN DE LINKERBOVENHOEK ZETTEN.

GEZOCHT: Majong-vriendinnen. Aanmeldingen: Tel. 070 - 27 75 73.

Wie kan helpen a. deeltjes v.: "In en om de Dessa"? Schrijfster ben ik vergeten. Natuurlijk tegen vergoeding. Br. onder Nr. 2625.

Gevr. v. reis n. Indonesië gezellige reisgenote m. Culturele belangstelling. Tel. 070 - 86 95 16.

Radio (zend)amateurs uit Indië. Bezoekt PK-lustrumfeest Den Haag op 11 mei. Inl. Secretariaat PKC, Loevesteinl. 202, Den Haag. Tel. 070 - 67 65 71.

Gevr. inl. en adres v. Jeanne Scheemering Deelfs, oud-pupil v. Kath. Weesh. v. meisjes te Padang. Brieven onder Nr. 2626.

Corresp. gevr. met nette dame of heer; leeftijd ± 58 jr. Later evt. pers. kennismaking. Brieven onder Nr. 2627.

Te koop: 2 stevige Manilla rotan fauteuils v. *f* 100,— per stuk. Brieven (met vermelding v. eventueel telefoonnr.) onder nr. 2628.

Gevr. ter overname: Boeken van E. Werner en Marlitt. Opg.: G. Vroomen, Teylerstr. 141, Den Haag, Tel. 070 - 64 81 42.

Gevr. ter overname: de echte Ind. boekjes van Pim en Mien. Opg. a.: v.d. Paardt, Paulaland 18, Den Haag. Tel. 070 - 83 27 24.

Vrouwel. toekang pidjit kan weer enkele nieuwe damesklanten in Den Haag en omg. helpen. Komt aan huis. Br. onder Nr. 2629.

Aangeb. jaarg. Tong Tong van 1960 t/m 1973 i.g.st. Prijs in overleg. J. Bücker, Tel. 04402 - 1530.

Te Koop: 2 hutkoffers + 1 gr. plastic gieter. z.g.a. nieuw. Afm.: 91 x 48 x 36 cm. en 81 x 45 x 33 cm. Bevr.: Roggeveenstr. 23, Den Haag.

OPSPORING VERZOCHT ! !

van Ernest Luciën (Bob) Wetters, geboren 16 november 1927 te Batavia, vertrokken naar Brazilië (Recife) 4 juni 1954 vanuit Den Haag, door zijn Moeder, Mevr. L. Wetters-Raaff, Ermelostraat 154, Den Haag, Tel. 070-609660, die sinds 1968 niets meer heeft gehoord van haar zoon.

Gez. adr. v. Jozef Visbeen, laatst wonend Tjikini Djakarta; in dienst geweest bij Tentara Indonesia. Inl. a. Fam. Beer-Visbeen, Jac. van Wassenaerstraat 3, Den Bosch. Tel. 04100 - 3 90 77.

Kruidk. zoekt plantenatlas v. Mevr. Kloppenburg-Versteeg. Tevens evt. andere therapeut. kruidenb. en gegevens over oude volksgebruiken (volksgeneesk.) Br. a.: H. den Hartog, Etta Palmstr. 7, Purmerend. (Tel. 02290 - 21 84 44).

EERSTE LUSTRUM PK-COMITE

Een kleine advertentie in Tong Tong heeft deelnemers en belangstellenden in het werk van het PK-comite al opgeroepen vooral aanwezig te willen zijn op de vierde PK reunie, die 11 mei plaats zal vinden in het verenigingsgebouw Schak aan de Raamstraat no. 28 in Den Haag, te beginnen om 11 uur des morgens.
Aan het zeer fraai uitgevoerde mededelingenblad van het comite dat ter gelegenheid van de lustrum-viering wordt uitgegeven, wordt de voorgeschiedenis van het ontstaan van de samenwerking van radio-zendamateurs nog eens opgehaald. Van de aanvang af is het de bedoeling geweest zoveel mogelijk gegevens te verzamelen over het radio-amateurisme in het voormalig Nederlands-Indië. Na een wat aarzelend begin (een oproep in Tong Tong) heeft zich een stevige organisatie gevormd die dan nu haar vijfjarig bestaan viert.
Onze gelukwensen en beste wensen voor het welslagen van de reunie vergezellen het PK-comite!

ABONNEES AMERIKA ATTENTIE!

Uw abonnement (luchtpost $ 22.-; zeepost $ 15,-) kunt U per check voldoen aan: (verhoogd i.v.m. de koersdaling!)
Roy Steevensz, c/o Kushi House, 7357 Franklin Ave., Hollywood, California.

Indien U Uw Tong Tong niet hebt ontvangen of Uw exemplaar beschadigd is, en U een ander wenst, kunt U zich ook wenden tot Roy Steevensz.

Naar Den Haag schrijven duurt lang!

Voor wie het niet weten mocht: het secretariaat van PKC is gevestigd Loevesteinlaan 202 in Den Haag. Tel. 070 - 67 65 71.

TOKO EN BOEKHANDEL TONG TONG

Prins Mauritslaan 36 - Den Haag - Tel. 070 - 54 55 00 - Giro 6685

Vanaf 1 MAART weer de GEHELE WEEK, ook ZATERDAG geopend van 10 - 2 uur

Na 2 uur beslist gesloten!

N.B. In verband met ons weinige personeel en drukke werkzaamheden, brengen wij alleen Dinsdag en Donderdag bestellingen naar de post. Die ontvangt U dan normaal Woensdag en Vrijdag (in Nederland). Houdt U hier rekening mee?

Iets nieuws, iets zaligs!
Sambel Roedjak Petis *f* 1,75
Kant en klaar sambel petis om zo te eten met uw tahoe goreng! Doet U er een beetje azijn bij en mengt U er geraspte ketimoen, appel etc. door dan heeft U zalige roedjak gobet. Gemengd met wat gula djawa heeft U de basis voor uw "djaganan Soerabaja.

Verhoogd in prijs (helaas!)

Alle Vamu-sambelans: heet-gewoon-ebbi-taotjo-nasi goreng nu *f* 1,75
Boemboe Saidja *f* 1,20 per pakje
Boemboe Tjita Rasa *f* 1,60 per pakje
Kwee semprong *f* 1,90 per pakje
Satroe asem per half pond *f* 2,40
Satroe asem per ons *f* 1,—
Net ontvangen: een grote sortering batik shirts. Korte en lange mouw *f* 35,—, *f* 40,— en *f* 45,—.
Leuke tuniekblouses maat 38 - 40 - 42 *f* 27,50

SCHILDERIJEN UIT INDONESIË
Oningelijst *f* 65,— en *f* 75,—
Asemstroop, dorstlessend, gezond, zuiver *f* 4,60
Ketjap Kediri, de fijnste die er is *f* 4,60

Er zijn weer grote mentholstiften.
Voorlopig nog *f* 8,50
Profiteer van de oude prijs!
Kenarie ringen, armbandjes, hangers *f* 1,50 - *f* 2,50 - *f* 3,50

NIEUW!

POEKOEL TEROES Souvenirs. En nog praktisch ook!

Sleutelhanger-rolbandmeter *f* 3,50
Sleutelhanger-rolbandmeter-doppenlichter *f* 6,50
Gereedschap-set in zakformaat *f* 3,75
Pennemes-schroevedraaier-doppenlichter-sleutelhanger van roestvrij staal *f* 5,—
Handige cadeautjes voor de heren, maar minstens net zo bruikbaar voor de dames. En de "Poekoel Teroes" opdruk geldt voor iedereen!

ATTENTIE ! ! !
"Vaarwel tot Betere Tijden" door J. C. Bijkerk zal door onvoorziene vertraging pas eind MEI verschijnen!

DE JA-KNIKKERS VAN MALIOBORO

Gaan we naar Jogja alleen om de Kraton of het uitstapje naar de Borobudur en de Mendoet? Neen toch? Die hele lange winkelwandeling langs de Malioboro met z'n souvenirwinkels, restaurants en die onvergetelijke ijspaleisjes met iced juice in honderd-en-een smaken, voor geen goud heb ik die willen missen. Het trottoir is één langgerekt avontuur met kostelijke verrassingen. Ongeveer in het midden van Malioboro, tussen de voorspeller (met behulp van pasardagen) en de kiezentrekker in, ontdekte ik deze ja-knikkertjes.
Mannetje en vrouwtje (al dan niet met sirihpruim) kunstig gegoten uit gips, fel gekleurd. Kopje op een spiraal, zodat ze bij de lichtste aanraking heftig ja-knikken. Ik bracht er een paar mee in de koffer, maar ze kwamen gebroken aan. Daarom ben ik blij dat ze nu heelhuids in onze toko staan. Als U niet zelf naar Malioboro kunt dan vindt U ze dus bij Tong Tong. Ja, Ja. **f 6,50 per stuk. En f 2,50 porto, goed ingepakt.**

L.D.

BOEKHANDEL TONG TONG

De man met de orchidee, het levensverhaal van Couperus *f* 18,90
(voor zover de voorraad strekt gratis erbij: "Als ik bijvoorbeeld......" Occulte knipsels uit het werk van Couperus)
De Stille kracht, Couperus, TV-uitgave *f* 9,90
Handlijnkunde voor iedereen *f* 13,90
Een bijzonder "handig" en gemakkelijk boekje om te weten te komen wat handen ons te vertellen hebben.
Het grote vertelselboek,
Nienke van Hitchtum en Rie Cramer
Een juweel van een boek, voor meisjes van 6 tot 66 (en ouder!) *f* 19,90
Goena-goena, P. A. Daum *f* 3,95
Java, Droom en Herinnering, Buitenweg *f* 3,95
Bloemen voor Nippon, A. Lampe *f* 9,90
Orde opstand Orde, J. A. A. van Doorn (notities over Indonesië) *f* 11,50
Ali Bin Joesoep, A. G. Deleman *f* 24,50
Aanbevolen voor die reis naar Indonesië:
Kamus Kantong Belanda, handig zakwoordenboek Indon. Ned/Ned. Indon. *f* 4,90 porto 90 ct.
Indonesisch op reis, korte veel gebruikte zinnen, de woorden die U het meest nodig heeft *f* 6,30 porto 90 ct.
Minizakwoordenboekje Ned./Maleis *f* 2,— incl. porto
Kamus Belanda, Kramer *f* 39,50
Leerboek Bahasa Indonesia, Pr. A. Teeuw *f* 16,75

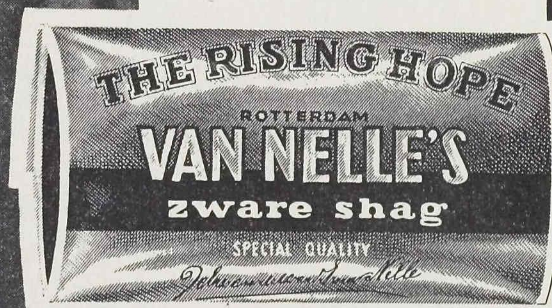
*

Verborgen krachten der edelstenen, M. Uyldert *f* 14,90
Sterren, mensen, kruiden, idem *f* 8,50
De taal der kruiden, idem *f* 17,50
Lexicon der astrologie, idem, (incl. porto) *f* 37,50
Verborgen wijsheid v.h. sprookje, idem *f* 12,50
Telepathie en helderziendheid, Pr. Tenhaeff *f* 7,50
Helderziendheid in ruimte en tijd, G. v.d. Zeeuw *f* 17,90
Heinrich Harrer, Geesten en demonen
Magische avonturen in verre landen, prachtig geïllustreerd *f* 22,50 porto *f* 2,50
De K.N.I.L.M. vloog door, G. J. Hagens *f* 27,50
15 jaar Boven-Digoel, I.F.M. Salim *f* 49,50 (incl. porto, 3 termijnen mogelijk)
Juliana, Koningin der Nederlanden 1948-1973. Herinneringen aan het jubileum. Nog slechts enkele exemplaren. Inclusief porto) Laatste aanbieding.
Wilde bloemen van de wereld, prachtig geïllustreerd *f* 62,50 incl. porto 3 term. mogelijk

Bonte Tropische Avond

Op 3 mei kunt U in de toneelzaal van de Koningskerk te Bruining, Ingehoeslaan 2, Voorburg een gezellige avond beleven. Er worden indonesische dansen uitgevoerd, er is gezellige Krontjong muziek door Irama Timoer en er zullen sketches worden opgevoerd en humor gepresenteerd door miss Rosalie Tarita en Popedina en waar een Indische avond is, zijn natuurlijk ook lekkere hapjes te krijgen. Het begint allemaal om 8 uur en de toegansprijs is vijf gulden. Kaarten bij Mevr. van Reyn, Zuiderparklaan 390, tel. 070-32 19 74, Mevr. Steup, Brinnolaan 4, Voorburg, tel. 070 - 87 07 51 en ook bij Tong Tong, Prins Mauritslaan 36 en aan de zaal.

sekali
Van Nelle
tetap
Van Nelle

VAN NELLE

VOOR INDISCHE
GOUDEN SIERADEN
naar:

22 kt en 24 kt gouden
Schakel-armbanden
Briljant slangen-armbanden
Slang-armbanden
Krintjing-armbanden
Briljant armbanden
Colliers van 7 - 100 gram
Briljant ringen
Briljant hangers
Briljant oorknopjes
Kabaja speldjes
Haarspelden
Trouwringen

Alles direct uit voorraad leverbaar.
Grootste sortering in Nederland.

SPUI 167a - DEN HAAG
TELEFOON 070-60 48 85

VAMU NEDERLAND

Wateringen — Telefoon 01742 - 32 80 — Gele Meerbloem 13

Ketjap Benteng *f* **3,40 per 500 cc.**
Ketjap Medja *f* **2,90 per 500 cc.**
(nog enkele reclame-flessen)

Verkrijgbaar bij: Mevr. Droste te Amersfoort - Waroeng Djawa, Breda
Toko Boemboe, Roosendaal - Toko Murah, Den Helder
Toko Mampir, Vlissingen - Toko Djempol, Zeist
Toko Melati, Uden

Wij willen het ook bij Uw winkelier afleveren, als U erom vraagt.

J. M. VAN EXEL's

Schoenhandel

alleen Reinkenstraat 29
Den Haag - Tel. 33 21 17

Specialist in exclusieve dames-schoenen met hoge of lage hak — in de **allerkleinste** maten.
vanaf **maat 32**

Nieuwe voorjaarsmodellen

Grote keus in de kleine maten

MEDICOR

Magnetische Armbanden, Matrasjes en Step-in's in alle maten, uitvoeringen en prijzen. Folders op aanvraag.

MEDICOR - DEN HAAG
v. Alkemadelaan 506, Tel. 070 - 24-16 67.

"HERINNERINGEN"

uit het oude Indië 1890-1917
door W. Ch. Bastiaans

Verkrijgbaar bij Boekhandel
Tong Tong

Verlaagd in prijs tot *f* 3,—
+ *f* 0,90 porto

J. G. YSSEL DE SCHEPPER

Alg. Ass. bedrijf „Argo"

ALLE VERZEKERINGEN

Kantoor en woonhuis Corn. de Witt-laan 83 Den Haag Telef. 55 71 72

Met **NECTAR** - essence:

Zilveren Medaille Den Haag 1883
Luik 1902
Gouden Medaille Den Haag 1913

maakt U voordelig Uw ROZENSTROOP, sorbets, gebak en zeer fijne likeuren ! !
Nu ook Nectar kleurstoffen ! !
Vraag gratis receptenboekje bij Uw Toko, drogist of **Pharm. fabriek "Phytol" - Afd. Nectar essence**
Wagenstraat 129 — Den Haag

---

jan rijpstra's woonwarenhuis

de Constant Rebecquestraat 3 - 49 - Den Haag - Telefoon 070 - 46 20 00 *

voor uw gehele interieur

Grote keuze Lage Prijzen

Bankstellen - Eethoeken - Wandmeubelen - Salonkasten - Gordijnstoffen - Vitrages - Kamerbreedtapijt (GRATIS gelegd). Alles voor Uw slaapkamer.

Elektr. en Huish. Apparaten - Gashaarden - Bijverwarming - Kookapparatuur - Wasautomaten - Drogers Koelkasten - Diepvriezers - Radio - T.V. - Stereo HI-FI - Rijwielen.

Dames- Heren- en Kinderkleding.

Bij **KONTANTE** betaling krijgt U **KORTING** ! !

3 maanden Rentevrij. Ook financiering mogelijk.